

Saarde valla üldplaneeringu
eelnõu avalikul väljapanekul
laekunud ettepanekud ja
Saarde valla seisukohad
esitatud ettepanekutele

SISUKORD

Üldist.....	3
Ettepanek 1, esitaja Päästeameti Lääne päästekeskus (ettepaneku kiri nr 7-1/1-26, registreeritud 01.12.2021).....	4
Ettepanek 2, esitaja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/1-27, registreeritud 10.12.2021)	4
Ettepanek 3, esitaja Elering AS (ettepaneku kiri nr 7-1/1-28, registreeritud 21.12.2021)	6
Ettepanek 4, esitaja Tiina Georg, MTÜ Roheline Pärnumaa (ettepaneku kiri nr 6-2/1623, registreeritud 13.12.2021).....	6
Ettepanek 5, Terviseamet (ettepaneku kiri nr 7-1/29, registreeritud 21.12.2021).....	7
Ettepanek 6, esitaja Peep Kaljuste (ettepaneku kiri 7-1/30, registreeritud 03.01.2022).....	8
Ettepanek 7, esitaja Maa-amet (ettepaneku kiri nr 7-1/31, registreeritud 07.01.2022)	10
Ettepanek 8, esitaja Toomas Koovit (ettepaneku kiri nr 7-1/32, registreeritud 12.01.2022).....	13
Ettepanek 9, esitaja Avo Tursk (ettepaneku kiri nr 7-1/1-34, registreeritud 12.01.2022).....	14
Ettepanek 10, esitaja Kaitseministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/35, registreeritud 13.01.2022)	15
Ettepanek 11, esitaja Kert Jefimov (ettepaneku kiri 7-1/1-36, registreeritud 14.01.2022)	16
Ettepanek 12, esitaja Rahandusministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/1-37, registreeritud 14.01.2022)	17
Ettepanek 13, esitaja Sirli Pedassaar-Annast (ettepaneku kiri nr 7-1/1-39, registreeritud 14.01.2022)	24
Ettepanek 14, esitaja Põllumajandus- ja Toiduamet OÜ (ettepaneku kiri nr 7-1/1-41, registreeritud 14.01.2022).....	27
Ettepanek 15, esitaja Transpordiamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-42, registreeritud 14.01.2022)	28
Ettepanek 16, esitaja OÜ Utilitas Wind (ettepaneku kiri nr 7-1/1-43, registreeritud 15.01.2022).....	29
Ettepanek 17, esitaja Rail Baltic Estonia OÜ (ettepaneku kiri nr 7-1/1-44, registreeritud 15.01.2022).....	34
Ettepanek 18, esitaja Janek Annast (ettepaneku kiri nr 7-1/1-45, registreeritud 15.01.2022).....	36
Ettepanek 19, esitaja Enefit Green AS (ettepaneku kiri nr 7-1/1-38, registreeritud 17.01.2022).....	37
Ettepanek 20, Riigimetsa Majandamise Keskus (ettepaneku kiri nr 7-1/1-47 registreeritud, 21.01.2022)	40
Ettepanek 21, Keskkonnaamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-47, registreeritud 25.01.2022).....	41
Ettepanek 22, Muinsuskaitseamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-48, registreeritud 04.02.2022).....	49

Üldist

Saarde valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eelnõu avalik väljapanek toimus 13.12.2021-14.01.2022.

Alljärgnevalt on esitatud koondülevaade üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise eelnõu kohta esitatud arvamuste andmise kirjavahetusest. Sisse tulnud kirjad on kättesaadavad valla dokumendiregistris.

Saarde valla seisukohtade selgitamisel on kasutatud tabelites järgmisi lühendid:

ÜP – Üldplaneering

MPL - Maakonnaplaneering

DP – Detailplaneering

SK – Seletuskiri

KSH – Keskkonnamõju strateegiline hindamine

VTK – väljatöötamise kavatsus

RV – Roheline võrgustik

Ptk - Peatükk

PlanS – Planeerimisseadus

MS – Metsaseadus

MPS – Maapõueseadus

KeA – Keskkonnaamet

RAM – Rahandusministeerium

RB – Rail Baltic raudtee

Ettepanek 1, esitaja Päästeameti Lääne päästkeskus (ettepaneku kiri nr 7-1/1-26, registreeritud 01.12.2021)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Meile teadaolevalt ei asu Saarde vallas ühtegi suurõnnetuse ohuga ettevõtet. Ohtlike ettevõteteid on meie andmetel 1:</p> <p>1. Olerex AS Kilingi-Nõmme teenindusjaam-tankla (ohtlik ala 436m, väga ohtlik 390m, eriti ohtlik 240m; ohuala ehitistele 191m).</p> <p>Palun kajastada KSH-s käitis ja selle ohualad.</p> <p>Ohtlike ja suurõnnetuse ohuga ettevõtete kohta saab informatsiooni Maa-ameti kaardirakendusest https://xgis.maaamet.ee/maps/XGis kasutades kaardikihti „ohtlikud ettevõtted ja vesivarustus“..</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

Ettepanek 2, esitaja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/1-27, registreeritud 10.12.2021)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Tutvusime nimetatud eelnõudega ning teeme alljärgnevalt mõned ettepanekud ja kommentaarid:</p> <p>1. Üldplaneeringu eelnõu ptk 5.2.2 ROHELINE VÕRGUSTIK p 13 ütleb: „Rail Baltic raudtee rajamisel ehitada välja ulukiläbipääsud (ökoduktid ja loomade läbipääsuvõimalused raudtee ristumisel veekogudega). Rohevõrgustiku sidususe ja ulukiläbipääsude toimivuse tagamisega tuleb arvestada taristu edasisel planeerimisel ning arendustegevuse kavandamisel. Maaomanikel metsa majandades ja/või metsade majandamise kavasad koostades tuleb arvestada, et ökodukti suudmeala piirkonna metsad toimivad ökoduktile juurdepääsuks. Sellest tulenevalt tuleb metsa majandada viisil, mis tagab rohevõrgustiku puistu sidususe ja toetab loomade ulukiläbipääsu suudmeni jõudmist.“</p> <p>Palume täpsustada, et suudmeala suurus on 500 m ökodukti keskkohast, mille sees planeeritud kitsendused kohalduvad.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>2. Üldplaneeringu eelnõu ptk 5.3.7 RAIL BALTIC RAUDTEE ütleb: “Üldplaneeringus uuendatakse Rail Baltic raudtee trassi koridori asukohta, kui eelistus on selgunud ja asutud koostama planeeringulahendust eelistatud trassi koridorile. Üldplaneeringu eelnõu koostamise etapis on küll valminud võimalike asukohtaalternatiivide võrdlustulemused, kuid otsus eelistuse osas veel puudub.“</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Selgituseks: RB teemakäsitlust ÜP-s täpsustatakse, võttes arvesse RB MPL uuendamise käigus selgunud infot.</p>

<p>Palume lisada juurde märkus, et ka Rail Baltic Surju peatuse asukoht selgub Rail Baltic maakonnaplaneeringu uuendamise käigus.</p>	
<p>3. Üldplaneeringu eelnõu ptk 5.3.7 RAIL BALTIC RAUDTEE ütleb: „Inimeste ja loomade raudteele sattumise vältimiseks on raudtee ja seda teenindav infrastruktuur (orienteerivalt 30–40 m laiune ala, olenevalt maastiku reljeefist) üldjuhul taraga eraldatud. Projekti faasis läbiviidavate täpsemate analüüside tulemusena selguvad piirkonnad, kus tarakatkestused on lubatud. Nendes piirkondades ei ole samatasandiliste avalike raudteeületuskohtade rajamine üle Rail Baltic rööbastee lubatud.“</p> <p>Praegu ei ole teada, kas tarakatkestused on võimalikud. Nende rajamise võimaluste uurimist ja otsimist jätkatakse. Senikaua on kogu Rail Baltic ala planeeritud tarastada.</p>	<p>Täpsustusega arvestatakse. ÜP-s korrigeeritakse RB teemakäsitlust.</p>
<p>4. Üldplaneeringu eelnõu ptk 5.4.5.3 TUULEENERGIA alade sobivuse analüüs. Päris mitmed analüüsis toodud alad kattuvad Rail Baltic Pärnu maakonnaplaneeringu menetluse uuendamise protsessis 2021. a suvel avalikustatud trassialternatiivide aladega. Sellest lähtuvalt võiks lk 59 toodud joonisel kõik trassialternatiividega kattuvad alad olla märgistatud kui ala, mille arendamise võimalus selgub täiendavate uuringute tulemusena. Samuti võiks hinnata koostöös Rail Baltic arendajaga, kas 300 m puhver Rail Baltic raudtee trassikoridorist on vajalik või saab see olla ka väiksem.</p>	<p>RAM-i poolt 19.01.2022 korraldatud töökoosolekul tutvustati eelistatud trassivarianti, millele koostatakse MPL-gu uuendamisel eskiislahendus. Selgitame, et ÜP-s oli seni kajastatud riigikohtu poolt kehtetuks tunnistatud RB trassi koridori, kuna ÜP eelnõu koostamise ajaks eelistus puudus. Nõustume, et RB trassi asukohta tuleb korrigeerida. Kuid otstarbekas on vastavad korrektuurid sisse viia, kui on teada riiklikul tasandil otsus, millise trassi variandiga MPL eskiislahenduse koostamisel edasi minnakse. Otsusele tuginedes täpsustatakse nii RB trassi koridori asukohta ÜP-s kui ka seotud teemasid – RV, ökoduktid, kohalike peatuste asukohad, tuuleparkide (ORME) asukohad jne. ORME asukohad ei saa raudtee trassi koridorile olla lähemal kui 300 m, kuna raudtee asukoht trassi koridoris ei ole teada. Juhinduda tuleb üldisest põhimõttest, et elektrituulik ei tohi asuda raudteele lähemal kui 1,5x tuuliku tipukõrgus.</p>

	Vastav täpsustus lisatakse ptk 5.4.5.3.
5. Üldplaneeringu eelnõu ptk 5.4.6 ELEKTRIVÕRK ütleb: "Rail Balticu elektrifitseerimisega seotult on energiavarustuse ja -kvaliteedi parandamiseks kavandatud uue Surju-Häädemeeste 110 kV elektriliini ehitamine". Selle liini rajamise võimalus selgub Rail Baltic maakonnaplaneeringu ja ehitusprojekti koostamise käigus.	Võetud teadmiseks, SK täpsustatakse sellest tulenevalt.

Ettepanek 3, esitaja Elering AS (ettepaneku kiri nr 7-1/1-28, registreeritud 21.12.2021)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Kirjutan Saarde valla üldplaneeringu ja KSH aruande avaliku väljapaneku osas. Üldplaneeringu seletuskirjas ptk 5.4.6 Elektrivõrk on kirjas „Põhi- ja jaotusvõrk asulates viia üle maakaablitele, asulavälistes piirkondades suurendada maakaablite osakaalu ning nüüdisajastada õhuliine“.</p> <p>Põhivõrgu liinid (ehk Elering AS poolt hallatavad liinid) rekonstrueeritakse tulevikus nende olemasoleval trassil samal kujul ehk õhuliinidena. Kaabelliine kavas ei ole. Palun korrigeerige kõnealust punkti üldplaneeringu seletuskirjas.</p> <p>Jaotusvõrgu kaabelliinide rajamise perspektiivide osas palun pöörduge Elektrilevi OÜ poole.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Sõnastust korrigeeritakse põhimõttel, et tiheasustusega aladel tuleb uute elektriliinide ja olemasolevate rekonstrueerimisel <u>kaaluda</u> nende maakaablisse viimise vajadust ja võimalusi.</p>

Ettepanek 4, esitaja Tiina Georg, MTÜ Roheline Pärnumaa (ettepaneku kiri nr 6-2/1623, registreeritud 13.12.2021)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>MTÜ Roheline Pärnumaa esitab ettepaneku käimasoleva Saarde valla üldplaneeringu avaliku väljapaneku raames. Rohevõrgustikku puudutavasse peatükki üldplaneeringu seletuskirjas lisada säte: Rohevõrgustiku aladel ei ole uuendusraie (lageraie</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Esmalt rõhutame, et ÜP on MPL-ga kooskõlas. Suuniste ja tingimuste seadmisel, sh RV osas, on tuginetud MPL-le. Maavarade kaevandamise osas sätestab ÜP nii nagu MPL, et maardlate kasutuselevõtul tuleb roheline võrgustiku alad <u>vältida</u>. Kui seada ÜP-ga lausaline maavarade kaevandamise keeld, ei nõustus tingimusega Maa-amet, kuna Maa-ameti hinnangul on sellisel juhul ÜP vastuolus MPS-ga (juurdepääs vaaravavarule on takistatud).</p> <p>Täpsustame, et maakonnaplaneering ei anna suuniseid metsade majandamiseks. RV osas toob maakonnaplaneering välja, et <i>Maakonna hajaasustusega piirkondades on roheline võrgustik</i></p>

<p>ja turberaie) ega maavara kaevandamine lubatud. Ülalviidatud säte on vajalik, et rohevõrgustikul üldse mingi mõte oleks. Kui rohevõrgustiku alal lubatakse uuendusraiet ja maavara kaevandamist, mis on väga intensiivsed maakasutusviisid, siis on üldplaneeringus üksteisele vasturääkivad sätted, lisaks läheks üldplaneering vastuollu Pärnumaa maakonnaplaneeringuga. Nimelt rohevõrgustiku ala ja selle eesmärgid tulenevad maakonnaplaneeringust ning üldplaneering kui madalamalseisev planeering peab olema kooskõlas kõrgemalseisva planeeringu ehk maakonnaplaneeringuga. Ka kohtupraktikas (nt TlnRnKo 29.01.2021, 3-20-245, p 19.3) on leitud, et uuendusraie kahjustab rohevõrgustiku toimimist ja on vastuolus rohevõrgustiku eesmärkidega.</p>	<p>piisavalt tihe ja toimib probleemideta. Võrgustik on killustatum Pärnu linna lähiümbruses, kus asustus on oluliselt tihedam.</p> <p>ÜP ülesanne vastavalt PlanS on RV toimimist tagavate tingimuste täpsustamine ja sellest tekkivate kitsenduste määramine. ÜP on RV piire täpsustatud ja määratud tingimused, mis tagavad selle toimivuse ja sidususe. KSH on RV toimivust ja sidusust hinnanud ja tõdeb, et Saarde valla puhul ei ole RV toimimise osas kriitilisi konflikte, ÜP rakendumine ei too kaasa olemasoleva olukorraga võrreldes märkimisväärset muutust (siiski hinnanguid täpsustatakse seoses tuuleparkide planeerimisega). Selgitame, et valla pindalast 74% on RV-ga kaetud, kusjuures ÜP-ga on MPL järgset RV pindala suurendatud.</p> <p>Lisaks selgitame, et RV ei võrdsustu metsaga. RV olemust seletatakse lahti Keskkonnaagentuuri poolt tellitud rohevõrgustiku planeerimisjuhendis (https://www.keskkonnaagentuur.ee/sites/default/files/rohevõrgustiku-planeerimisjuhend_fin.pdf). See ütleb järgmist: „Rohevõrgustik siinse juhendi mõistes ja tänapäevases tähenduses hõlmab nn rohelist (veeökosüsteemide iseloomustamisel ka sinist) ruumi ehk rohetaristut tervikuna – looduslikke ja poollooduslikke alasid, sh kaitsealasid, märgalasid, jõekoridore, metsi, parke jt haljasalasid, aga ka põllumajandusmaid ning merealadega piirnevaid alasid, mis reguleerivad vee, õhu ja ökosüsteemide kvaliteeti, ning muid toetavaid tehnilisi rajatisi.“</p> <p>Teie poolt viidatud kohtulahend käsitleb Tallinna linnas ühte konkreetset maaüksust, mis on määratud ÜP-s puhkeotstarbeliseks rohealaks ja omab tähtsust puhkamis- ja sportimisalana ning on mõeldud avalikuks kasutamiseks. Ringkonnakohus toob välja, et arvestada tuleb asjaoluga, et tegemist on linnaga, maa kasutamise puhkeotstarbeline ja ökoloogilisi väärtusi kaitsev funktsioon on seotud just metsa, pargi ja loodusliku haljasalaga. Lageraie näol oleks tegemist seega suurel alal väga intensiivse metsamajandamise viisiga, mis aga ei oleks kooskõlas maa puhkeotstarbelise ja ökoloogilisi väärtusi kaitsva kasutuse funktsiooniga.</p> <p>Teie ettepanek lähtuda kohtu seisukohast Saarde valla RV tingimuste määramisel ehk reguleerida raietegevust kogu RV ulatuses, ei ole põhjendatud. Piirangud peavad olema proportsionaalsed ja vajalikud.</p>
---	--

Ettepanek 5, Terviseamet (ettepaneku kiri nr 7-1/29, registreeritud 21.12.2021)

<p><u>Ettepaneku sisu:</u></p>	<p><u>Seisukoht:</u></p>
<p>Terviseameti lääne regionaalosakond on tutvunud Saarde valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise (KSH) aruande eelnõudega ning teatab, et täiendavaid ettepanekuid planeeringule ja aruandele lisada ei ole.</p>	<p>Võtame teadmiseks.</p>

Ettepanek 6, esitaja Peep Kaljuste (ettepaneku kiri 7-1/30, registreeritud 03.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Ettepanek Tali ümbersõidu tee osas</p> <p>Arvan, et täiendused on mõistlikud! Kui vaadata Tali ümbersõitu, siis kunagi nähti võimalusena Laiksaare poolt Tali sissesõidu algusest tehnokeskuse tagant otse Marina teeristi. Nüüd oleks võimalik kasutada seda kauplemisobjektina! Loobume ümbersõidust ehitagu kergliiklustee!</p> <p>Tali tuleb jagada nagu kolmeks tsooniks. Tehnotsooni jäävad: Talitöökajad OÜ, Weissi töökoda, Kuivatid ladudega, Elisa ja Elioni mastid. Vahtrale jäävad lautade kompleks. Ja elamuala keskusse. Tali on valla kõige suurem ja arenenum põllumajandus piirkond!</p> <p>Ettepanekud täiendusteks Saarde valla Üldplaneeringule</p> <p>1. Lk.10. Rahvastikuprotsessid (täiendada)</p> <p>Rahvastiku rännet iseloomustab inimeste tagasipöördumist maale elamiseks. Maamajad ostetakse, remonditakse. Pered hindavad maal elamist, tööl käimist linnades või piiri taga. Maale on tekkinud kolmandatest riikidest tööle tulnud uued erirahvusest kogukonnad.</p>	<p>Nõustume, et maal elamist hinnatakse üha enam. Paraku Saarde valla elanike arv on pidevalt kahanev. Ajavahemikul 2013 – 2020 on elanike arv vähenenud ligikaudu 16%. Langustrend jätkub. Kui 1.01.2021 seisuga elas vallas 4492 elanikku, siis 1.01.2022 seisuga 4419 elanikku.</p>
<p>2. LK.15 Muuta. Kohalikest keskustest arenevad edasi Surju, Tali, lähikeskustest Tihemetsa kaksikeskuseks. Oluline on tagada igapäev eluks vajalike teenuste kättesaadavus ja teenuste hea kvaliteet.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Keskuste võrgustiku määramise aluseks on MPL. Oleme seisukohal, et Tali on maaline keskus ja liigitub pigem lähikeskuseks, nii nagu määratleb MPL. See tähendab, et lähikeskusena peavad igapäevaelus sageli kasutatavad teenused olema ka Talis kohapeal kättesaadavad. Teenuste kättesaadavuse tagamiseks võib kasutada erinevaid koostöövorme, mobiilseid ja paindlikke lahendusi.</p>
<p>3. Ettevõtlus- ja tootmisaladena tuleb eelistada: Kilingi-Nõmme, Tihemetsa, Tali ja Surju alasid. Tali on kui keskne põllumajandus piirkond.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Ettevõtlus on eelistatud kõigis keskustes, täpsustame SK sõnastust. Samuti kajastame paremini põllumajandustegevust. Täiendame Põllu- ja metsa maa-ala ptk, tuues selgemalt esile, et põllumajandustegevus on jätkuvalt lubatud.</p>
<p>4. Lk.19 täiendada Tali küla. Tali piirkond kui põllumajandus saaduste suurtootja.</p>	<p>Kui ettepanek on lisada SK eraldi ptk „Tali küla“, siis ettepanekuga ei arvestata. SK-s</p>

<p>Määrata seoses sellega tootmisala, vajalikud tehnoloogiad, elamu- ja keskus.</p>	<p>on kirjeldatud suuremate asulate (linn ja alevik) tulevikuvisioni ja ruumilise arengu põhimõtteid. Tali kui lähikeskus on esile toodud ptk 1.3, kirjeldatud ptk 2. Tali küla keskmes, kus asustustihedus kõige suurem (asustus kompaktsem), on ruumilahendus täpsemalt läbi kaalutud ja määratud väljakujunenud keskkonda arvestav maakasutus (elamu-, äri-, üldkasutusega alade paiknemine). Ettevõtlusalad jäävad Tali küla keskmest eemale. Hajusamas piirkonnas ei ole äri- ja tootmisalade määramine ilmingimata vajalik. Selgitame, et ettevõtluse soodustamiseks ja töökohtade loomiseks elukoha lähedal (mis vähendab ka sundliikumisi) on ettevõtlus lubatud ka väljaspool juhtotstarbega maa-ala. Seega tänased ettevõtlusalad saavad edasi toimida ja soovi korral ka laieneda.</p>
<p>5. LK 24 Äri maa-ala. Välja jätta lõik „Tööstus- ja laohoonete maa-ala ei ole kõrvalotstarbena lubatud.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. ÜP-ga on äri maa-alasid määratud suhteliselt vähe. Need on keskustes paiknevad alad, mille ärimaadena säilitamine tagab ruumikvaliteedi ja meeldivama elukeskkonna.</p>
<p>6. Lk 25 Tootmis maa-ala (T). 4.7 täiendada: On põllumajandusi ja nende tegevust tagavate hoonete ehitiste maa-ala.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, kuid ei täpsustata ptk 4.7, täpsustatakse ptk Põllu- ja metsa maa-ala. Selgitame, et tootmise maa-alana oli eelnõus määratud Kilingi-Nõmmes elektrienergiaga tootmisega seotud rajatiste ja teenindavate hoonete maa-ala. Selguse huvides ja lähtuvalt maakatastriseadusest määratakse need Kilingi-Nõmmes asuvad maa-alad tehnorajatiste maa-alaks. Seega ptk 4.7 Tootmise maa-ala (T) juhtotstarve ÜP-st eemaldatakse. Ptk Põllu- ja metsa maa-ala (hetkel eelnõus ptk 4.16, korrigeerides muutub peatükiks 4.15) korrigeeritakse, et oleks selgemalt mõistetav põllumajandustegevuse jätkuv lubamine.</p>
<p>7. LK 26 Täiendada. Pärnumaa puhkealad on: Laiksaare, Rae järv ja Väljaküla – Kärsu.</p>	<p>Ettepanekuga on juba arvestatud, st Rae järv on hõlmatud Pärnumaa Laiksaare puhkeala koosseisu.</p>
<p>8. LK 28 Liigiti kogutud jäätmete üleandmist kavandatakse: Surju, Tali ja Tihemetsa jäätmepunktides.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et esimene prioriteet on jäätmejaama rajamine Marana külla. Kui pikas perspektiivis osutub jäätmepunkti rajamine Tali</p>

	piirkonda vajalikuks, on see lahendatav jäätmekavaga.
9. LK 35 Täiendada: Kohaliku tähtsusega väärtuslikud maastikud. Ura jõgi. Saab alguse ülemjooksuga Sookülalt läbib Tali keskasula, Grossi järve koos puhke alaga, Koti soo, Rae järve puhke alaga, Vango puhke -ja turismi talu loogeldes läbi Kõver küla kaunite metsade, Risti küla, Ilvese küla, Laadi, Uulu suubudes merre. Uulu jõe jäi ajalooline Kullo veski.	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. Kõigi nimetatud objektide väärtusliku maastiku koosseisu hõlmamine ei ole põhjendatud, kuid kohaliku tähtsusega väärtuslikuks maastikuks määratakse Ura jõgi ja seda ümbritsev loodusmaastik.
10. Lk 39 Lisada objektiks Viisireiu vesiveski. Ehitatud tsariaeg, rahuldav. Säilinud kogu veski tehnoloogiline areng 20 sajandil.	Ettepanekuga arvestatakse, objekt lisatakse sümbolobjektide loetellu.
11. Lisada vaatamisväärsuseks 27. Kosenkraniuse talu lamba koplid Kalital. Sealne leid on andnud maailmale nimetuse „Karuküla jäävaheag“.	Ettepanekuga ei arvestata, objekt ei ole maastikus visuaalselt tajutav.
12. Lk 48 5.3.1 täiendada Valla suurema elamis arvuga piirkonda Tali. Põhjendus. Omal ajal külade moodustamise segu piirduti küla määramisel Tali keskasula piiridega. Kõik majapidamised, mis jäid keskasula piiridest välja liideti naabrusolevate küladega, kuigi nad on faktilised Tali küla piires. Tali Põllumajandus ettevõtted. Need on valla maksumaksjad ja mitte vähe. (Esitatud nimekiri OÜ Weiss ja Kaunsaare OÜ maakasutusest ja toodangust).	Ettepanekuga arvestatakse. Ülevaade põllumajandusettevõtete kohta võetakse teadmiseks.

Ettepanek 7, esitaja Maa-amet (ettepaneku kiri nr 7-1/31, registreeritud 07.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
1. Märgime, et üldplaneeringu joonistele on märgitud, et maardlate andmed on esitatud seisuga 22.12.2020. Kuna maardlate ning mäeeraldiste andmed on pidevas muutumises, soovime planeeringu lõpliku versiooni koostamisel küsida	Ettepanekuga arvestatakse, andmeid uuendatakse enne ÜP kehtestamist.

<p>keskkonnaregistri maardlate nimistust ajakohase väljavõtte, et planeering kajastaks kehtestamisel võimalikult värsket andmete seisu. Ajakohaste andmete saamiseks on võimalus kasutada ka WFS-teenust aadressil https://teenus.maaamet.ee/ows/maardlad?service=WFS&version=1.1.0&request=GetCapabilities.</p>	
<p>2. Üldplaneeringu joonise <i>Maakasutusplaankohaselt</i> kattuvad maardlad ning kehtiva kaevandamisloaga ja taotletavad mäeeraldised ning nende teenindusmaad tuuleenergeetika arendamise aladega ning aladega, mille arendamise võimalus selgub täiendavate uuringute tulemusena. Seletuskirja peatüki 5.4.5.3. <i>TUULEENERGIA</i> kohaselt on täiendavate uuringute näol silmas peetud linnustiku uuringuid. Samas peatükis on selgitatud (tsiteerin): „Tuulikute mõõtmed ja reaalsed arendusvõimalused selguvad detailsema planeeringu ja selle raames läbiviidavate uuringute ning mõjude hindamise käigus.“ Selgitame, et maardlate aladele saab elektrituulikute parke ja seonduvaid kommunikatsioone rajada üldjuhul peale maavara ammendumist.</p> <p>Tuuleenergeetika arendamise aladel ja täiendavate uuringutega arendusaladel on kehtivad kaevandamisload: Riisselja kruusakarjäär (loa nr L.MK/330025, loa omaja OÜ YIT Teed) ja Riisselja II kruusakarjäär (loa nr L.MK/332977, loa omaja VALICECAR OÜ) ning kaevandamisloa taotlused: Kauoja liivakarjäär (taotleja AS Kiirkandur), Kauoja IV liivakarjäär (taotleja AS TREV-2 Grupp), Kauoja II liivakarjäär (taotleja OÜ Teesiht), Vangu II liivakarjäär (taotleja Osühing Eesti Killustik) ja Vangu III liivakarjäär (taotleja DER Group OÜ). Tulenevalt MaaPS-us sätestatud vajadusest tagada juurdepääs maavarale ja maavara kaevandamisväärsena säilimine, palume tuulikutele sobivate alade määramise käigus arvestada ja seletuskirja lisada: „Maardlate aladele saab elektrituulikuid ja seonduvaid kommunikatsioone rajada peale maavara ammendumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba. Üldplaneeringuga vastavat luba ei ole antud.“</p> <p>Kehtivate kaevandamislubadega ja Keskkonnaametis menetluses olevate taotletavate</p>	<p>Selgitame, et tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad, tingimused elektrituulikute kavandamiseks ja ORME käsitus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (märts-aprill). Hetkeseisukoht on, et ÜP määrab ORME asukohad, kuid arvestatakse ka KeA seisukohaga. See tähendab, et tõenäoliselt uurimist vajavad alad ÜP-st eemaldatakse. KeA selgitab (vt KeA kirja, ettepanek nr 21), et esmalt tuleb eelnõus näidatud uuritavatel aladel läbi viia kameraalne analüüs. Kameraalse analüüsi ning täiendavate uuringute vajaduse väljaselgitamise peab linnustiku ja käsitiivaliste osas teostama erialaekspert (linnustiku osas sõltuvalt mõjutavast liigist nt MTÜ Eesti Ornitoloogiühingu ja/või MTÜ Kotkaklubi liige). Üldplaneeringus on võimalik tuuleenergeetika ala kavandada kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni juhul, kui on põhimõtteline veendumus, et ala on tuuleenergia arendamiseks vähemalt osaliselt kasutatav.</p> <p>Oleme seisukohal, et ÜP raames ei ole erialaekspertide kaasamine ja vastavate uuringute läbiviimine ajaressurssi arvestades võimalik. Tuuleparkide rajamise võimalusi saab kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni kaaluda ja hinnata eriplaneeringu(te) raames eriplaneeringu(te) käigus läbiviidavate uuringute alusel.</p>

<p>mäeeraldiste ning nende teenindusmaade aladele palume ehitisi mitte planeerida. Ehitiste kattumisel mäeeraldiste või nende teenindusmaadega on vajalik saada loa omaja/taotleja kooskõlastus ehitiste ehitamiseks ning vastava kooskõlastuse palume lisada planeeringu dokumentide hulka. Märgime, et üldplaneering peab olema selle eeldataval kehtivusaajal realiseeritav. Palume analüüsida, kas juhul, kui on ette teada, et lähema 10 aasta jooksul maardla alal ei teki ammandatud kohti, on põhjendatud üldplaneeringusse maardlate aladele elektrituulikute arendusalasid määrata. Täiendavalt informeerime, et Majandus-ja Kommunikatsiooniministeerium on algatanud ja esitanud 02.08.2021 kirjaga nr 2-2/21-0400/4660ministeeriumitele kooskõlastamiseks ehitusseadustiku muutmise ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise eelnõu väljatöötamise kavatsuse (edaspidi VTK). VTK punktis 9.1.6 on välja toodud ettepanek aladel, kus maavarad on MaaPS alusel arvele võetud, kuid maavarade kasutusse võtmist lähemas ajaperspektiivis kavandatud ei ole, vahekasutusena lubada ajutiste ehitiste tähtjaks kuni 50 aastat. Peale VTK-s märgitud ehitusseadustiku muudatuste kehtestamist ja MaaPS-us maapõue kaitse põhimõtete muutmist saab Maa-amet kaaluda elektrituulikute parkide ja seonduvate kommunikatsioonide rajamise lubamist kooskõlas uuendatud seaduse mõttega.</p>	<p>Kui ORME asukohtade täpsustamise järgselt selgub, et need kattuvad maardlatega, nõustume ÜP sisse viima väljapakutud täienduse: „Maardlate aladele saab elektrituulikuid ja seonduvaid kommunikatsioone rajada peale maavara ammandumist, kui ei ole saadud MaaPS alusel muu sisuga kooskõlastust või luba. Üldplaneeringuga vastavat luba ei ole antud.“</p> <p>Kaevandamislubade info on ajas muutuv. Kui arendatav tuulepark kattub kehtiva kaevandamisloaga, tuleb arendajal kokkulepe saavutada loa omanikuga DP raames, vastav kokkulepe tuleb lisada DP dokumentide hulka. Ka selle tingimuse ÜP-e lisamisega nõustume. Selgitame, et vastav kokkulepe ei saa olla ÜP dokumentide koosseisus, kuna ÜP koostamise ajal ei ole tuuleparkide arendamisest huvitatud isikud ja ka tuulikute paigutus teada.</p>
<p>3. Seletuskirja peatükis 4.17 MÄETÖÖSTUSE (TM) JA TURBATÖÖSTUSE (TR) MAA-ALA on selgitatud, et püsiva iseloomuga tegevus on põhimõtteliselt lubatav, kui kavandatav tegevus ei halvenda maavaravarule juurdepääsu osas olemasolevat olukorda, kui tegemist on ülekaaluka avaliku huviga ehitise, sealhulgas tehnovõrgu, rajatise või ehitusseadustiku tähenduses riigikaitselise ehitise ehitamisega, mille jaoks ei ole mõistlikku alternatiivset asukohta ja selle jaoks on saadud maapõueseaduse kohane kooskõlastus. Täpsustame, et püsiva iseloomuga tegevus on võimalik siis, kui selle jaoks on saadud MaaPS kohane kooskõlastus või luba. Palume viidatud lausest eemaldada sõna</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

<p>„põhimõtteliselt“, kuna selle sõna alles jätmise korral jääb mulje, et tegu on valdava üldjuhtumiga (põhimõtteliselt lubatav). Tegelikult on tegu erandjuhtumiga, kui on saadud igakordse kaalutusotsuse tulemusena MaaPS alusel kooskõlastus või luba.</p> <p>Maa-amet nõustub Saarde vallavalitsuse 25.11.2021 kirjaga nr 7-1/1-24 edastatud Saarde valla üldplaneeringuga tingimusel, et täpsustatakse planeeringu dokumente vastavalt eeltoodud märkustele. Märkustega arvestamata jätmisel halveneb maavarale juurdepääsu osas olemasolev olukord ja planeering on vastuolus MaaPS § 14.</p>	
--	--

Ettepanek 8, esitaja Toomas Koovit (ettepaneku kiri nr 7-1/32, registreeritud 12.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Saarde vald on leidnud üldplaneeringus koostamisel mitmeid sobivaid asukohti tuuleparkide rajamiseks. Seoses võimalike taastuenergia tootmiseseadmete arendusaladega on mul tekkinud mõned küsimused:</p> <p>1. Kinnistule 71101:004:0160 on antud võimalus tuuliku paigaldamiseks pärast täiendavaid uuringuid. Kas täiendavad uuringud teostab vald või sellega peab tegelema kinnistu omanik?</p>	<p>Selgitame, et uuringute tegemine on kas kinnistu omaniku või tuuleenergia arendamisest huvitatud isiku kohustus. Vald uuringuid ei telli.</p> <p>Vt ka KeA kirja, ettepanek nr 21. KeA juhib tähelepanu, et vajalik on kaasata erialaekspert.</p>
<p>2. Mida nende täiendavate uuringutega soovitatakse välja selgitada?</p>	<p>Kohapõhiste uuringute eesmärk on välja selgitada, kas ja kuidas tuuleenergia arendamine mõjutab linnustikku, kas tuuleenergia arendamine toob linnustikule kaasa negatiivset mõju. Kui mõju ei kaasne, oleks võimalik ka nendel aladel (hetkel ÜP näidatud uuritava alana) põhimõtteliselt tuuleenergia arendamine.</p>
<p>3. Kas päikeseparkide arendamisele on vallas antud vabad käed, ehk kas neid võib rajada sinna kus võimalik? Kas samale kinnistule võib tulevikus rajada päikesepargi?</p>	<p>Päikeseparkide arendamise tingimused on ÜP-s määratud, vt täpsemalt ptk 5.4.5.1. Päikeseparke ei ole valimatult igale poole siiski rajada lubatud. Nt ei ole üksnes võrku müümise eesmärgil (st teenindatava hoonestuse puudumisel) päikeseparkide rajamine lubatud väärtuslikul maastikul, RV-s, väärtuslikul põllumajandusmaal ja metsamaal. Seega, kui eesmärk on elektrienergiat müüa võrku (teenindatavad hooned</p>

	puuduvad), tuleb eelistada väheväärtuslikke alasid, jäätmaad, endised laudakompleksid jne. Pääkeseparkide rajamine olemasolevate hoonete päikesenergia varustamiseks on lubatud, ka nt RV ja väärtuslikul maastikul, kuid arvestada tuleb ÜP-ga määratud tingimusi.
4. Kinnistul 71101:003:0022 ja samuti selle naaberkinnistul 71101:003:0021 on olemas kruusa ladestused, need alad võiksid olla märgitud kui potentsiaalsed mäetööstuse maa-alad. Hetkel on need uurimata ja seda kas seal on piisavalt reserve kaevandamiseks tuleb veel uurida.	Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et täiendavalt mäetööstusmaad ÜP-ga ei kavandata. Mäetööstuse maa-alana määratakse üksnes kehtiva kaevandamisloaga mäeeraldised ja nende teenindusmaad. Maardlate kasutusele võtmine maavara väljamise eesmärgil toimub õigusaktides ja üldplaneeringus sätestatud korras. Antud juhul ei ole tegemist ka maardlaga. Esmalt tuleb läbi viia maavara geoloogiline uuring, mis on maavara arvele võtmise ja kaevandamise eesmärgil tehtav töö. Loa uuringu läbiviimiseks väljastab KeA.

Ettepanek 9, esitaja Avo Tursk (ettepaneku kiri nr 7-1/1-34, registreeritud 12.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Sooviksin teha Saarde valla üldplaneeringusse parandused OÜ Vaspergi omandis olevate maade kohta:</p> <p>1. Salametsa (71101:002:0057) ja Toominga (71001:001:0168) kinnistute puhul on märgitud nagu oleks tegemist väärtuslike põllumaadega. Tegelikuses on tegemist maadega mis on jäänud põllumajandustootmisest välja, kuna need maad on liiga märjad, kiiresti võsastuvad, allikad või oma reljefilt ei sobi põllumajandusse – neid ei ole otstarbekas harida. Seega paluks märke väärtuslik põllumaa nende kinnistute puhul eemaldada.</p>	Ettepanekuga arvestatakse.
<p>2. Seoses kõrgendatud vajadusega leida enam tuulikutele asukohti, teen ettepaneku lisada tuuleenergia aladeks järgmised kinnistud:</p>	Ettepanekuga ei arvestata. Tuuleparkide kui ORME asukohtade (2 ja enam elektrituulikut) välja selgitamiseks viidi läbi ruumianalüüs. Ruumianalüüsi käigus välistati kõik

<p>Matsu (71102:002:0380), Tiugu (71102:002:0400), Kokapõllu (71101:001:0158) Kokametsa (71101:001:0157).</p>	<p>alad, mis piirangute või tuulikute töötamise ajal kaasneda võivate mõjude või häiringute (nt müra) tõttu ei sobi tuuleparkide arendamiseks. Ruumianalüüsi tegurid, mille alusel sobimatud alad välistati, on loetletud SK ptk 5.4.5.3. Need piirangud tulenevad kas õigusaktidest, ametkondade ettepanekutest või praktika käigus selgunud tõdemusest.</p> <p>Nimetatud kinnistutest Matsu ja Tiugu asuvad riigitee nr 19302 Kilingi-Nõmme - Kiisa ääres. ÜP-ga arvestatakse senist väljakujunenud praktikat ja Transpordiameti seisukohta, et tuulik ei asuks riigitee äärmise sõiduraja servale lähemal kui 1,5x tuuliku tipukõrgus. Üldjuhul on lubatud kuni 300 m kõrgused tuulikud (kõrgus täpsustub iga konkreetse arendussoovi korral koostöös Kaitseministeeriumiga). Riigiteedele on sellest tulenevalt määratud teemaa äärest 300 m puhver, kuhu tuulikuid ei tohi paigaldada.</p> <p>Kokapõllu ja Kokametsa kinnistud kattuvad kogu ulatuses looduskaitsete piirangutega (kaitstavale loodusobjektile määratud puhver). Lisaks ulatub kinnistute lõunaservale 1000 m elamu- ja ühiskondlike hoonete puhver (st et lähemale kui 1000 m elamutest ja ühiskondlikest hoonetest ei tohiks suuri, üldisesse elektrivõrku ühendatavaid elektrituulikuid püstitada).</p> <p>Erinevate välistavate tegurite ulatusi saate vaadata kaardirakendusest aadressil Tuuleenergeetika arendamiseks põhimõtteliselt sobivate alade asukohavalik (hendrikson.ee)</p>
---	---

Ettepanek 10, esitaja Kaitseministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/35, registreeritud 13.01.2022)

Ettepaneku sisu:	Seisukoht:
<p>Kaitseministeerium tutvus Saarde valla veebilehel 13.12.2021 - 14.01.2022 avalikul väljapanekul oleva Saarde valla üldplaneeringu ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõuga ning esitab selle kohta järgmised ettepanekud:</p> <p>1. Palume riigikaitse ehitise Kikepera harjutusvälja territooriumile tuuleenergia arendamiseks sobivaid alasid mitte kavandada. Kikepera harjutusvälja kasutatakse riigikaitse tegevuseks ning sellele maa-alale muu eesmärgi ja otstarbega ehitiste ehitamine vähendaks oluliselt harjutusvälja töövoimet.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

<p>2. Palume täiendada seletuskirja peatükis 5.4.5.3. „Tuuleenergia“ leheküljel 61 kolmandat lauset ning sõnastada see „Tuulikute täpsete asukohtade ja tipukõrguse määramisel tuleb lähtuda Kaitseministeeriumi seisukohtadest“.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>3. Palume määrata riigikaitse ehitise Kikepera harjutusvälja maa-alale riigikaitse maa-ala juhtfunktsioon ning tähistada see vastava leppemärgiga üldplaneeringu maakasutusplaani. Praegu on maakasutusplaani legendis riigikaitse maa-ala leppemärk esitatud, kuid Kikepera harjutusvälja maa-ala ei ole sellega tähistatud.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>4. Palume mitmetimõistetavuse vältimiseks korrigeerida maakasutusplaani järgmiste leppemärkide seletusi. Leppemärgi „harjutusväli“ praeguse seletuse asemel palume märkida „riigikaitse ehitise“. Selline seletus haakub paremini leppemärgi „riigikaitse ehitise piiranguvöönd“ seletusega ning on ka samane õigusaktides nimetatud terminiga. Soovi korral võib lisada riigikaitse ehitise nimetuse Kikepera harjutusväli.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>5. Leppemärgi „Ala, mille arendamise võimalus selgub täiendavate uuringute tulemusena“ seletust palume korrigeerida nii, et oleks üheselt arusaadav, mille arendamiseks kavatakse ala täiendavalt uurida ja planeerida.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

Ettepanek 11, esitaja Kert Jefimov (ettepaneku kiri 7-1/1-36, registreeritud 14.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Minule kuulub Saarde vallas Katlapi kinnistu (kat nr 71102:002:0141), kus asub Maa-ameti andmetel elu- ja ühiskondlik hoone. ÜP-s on elu- ja ühiskondlikest hoonetest arvestatud 1 km suurune puhver, mis välistaks tuulikute rajamise. Kuivõrd tegemist on minule kuuluva hoonega, siis teen ettepaneku 1 km puhvrit nimetatud hoonest mitte arvestada. Sellega seondult palun lisada tuulikute rajamiseks sobivateks aladeks järgmised minule kuuluvad kinnistud:</p>	<p>Selgitame, et tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad, tingimused elektrituulikute kavandamiseks ja ORME käsitus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (orienterult märts-aprill).</p> <p>Kuruti, Laanerehe, Katlapi on hõlmatud 1000 m puhvriga, mis on määratud elamutele ja ühiskondlikele hoonetele.</p>

<p>a. Kuruti (kat nr 71102:002:0067); b. Laanerehe (kat nr 71102:002:0238); c. Katlapi (kat nr 71102:002:0141). d. Jõhvika kat nr 71102:003:0017</p> <p>Minule kuuluv Jaanipõllu kinnistu (kat nr 71001:001:0105) on hetkel ÜP-s tuuleenergeetika arendamiseks välistatud 1 km eluhoone puhvri tõttu. Eluhoone, mis osaliselt nimetatud puhvri põhjustab, asub Uue-Rehemaa kinnistul (kat nr 71102:002:0120). Annan teada, et nimetatud kinnistul ei ole tegemist eluhoonega. Seega palun mitte arvestada 1 km puhvrit nimetatud kinnistust ning sellest tulenevalt laiendada tuulepargi rajamiseks sobivat ala.</p> <p>Täiendavalt teen ettepaneku üldplaneeringusse lisada tingimus, et omaniku nõusolekul on tuulikuid võimalik paigutada elu- ja ühiskondlikele hoonetele lähemale kui 1 km.“</p>	<p>Jõhvika asub riigitee nr 19302 Kilingi-Nõmme - Kiisa ääres. ÜP-ga arvestatakse senist väljakujunenud praktikat ja Transpordiameti seisukohta, et tuulik ei asuks riigitee äärmise sõiduraja servale lähemal kui 1,5x tuuliku tipukõrgus. Üldjuhul on lubatud kuni 300 m kõrgused tuulikud (kõrgus täpsustub iga konkreetse arendussoovi korral koostöös Kaitseministeeriumiga). Riigiteedele on sellest tulenevalt määratud teemaa äärest 300 m puhver, kuhu tuulikuid ei tohi paigaldada.</p> <p>Välistavaid tegureid arvestades ei nimetatud maaüksuste tuuleparkide aladeks määramine hetkeseisuga võimalik.</p> <p>Maa-ameti andmetel on kinnistul kaks hoonet, nendest üks on arvel elu- ja ühiskondliku hoonena.</p>
--	---

Ettepanek 12, esitaja Rahandusministeerium (ettepaneku kiri nr 7-1/1-37, registreeritud 14.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukohad:</u>
<p>Tutvunud esitatud materjalidega, märgime järgmist.</p> <p>1. Seletuskirja peatükis 5.2.3. „Väärtuslik põllumajandusmaa“ (lk 43) on selgitatud, et väärtusliku põllumajandusmaa määramisel võeti aluseks Pärnu maakonna planeering. Kuna maakonna põllumajandusmaa kaalutud keskmine boniteet on määratud üldistatult ja ei lähtu põllumajandusmaa kohapõhisest väärtusest (boniteedist), võib kohati põllumajandusmaa tegelik väärtus olla madalam kui 35. Sellest tulenevalt on hilisemas etapis lubatud boniteeti täpsustavate kohapõhiste uuringute alusel üldplaneeringuga määratud väärtusliku põllumajandusmaa paiknemist täpsustada ja põllumaad väärtusliku põllumajandusmaa koosseisust välja arvata. Samuti välja arvata põllumajandusmaad, kui massiivi suurus on väiksem kui 2 ha. Kokkuvõtvalt soovitakse luua olukorda, kus pärast üldplaneeringu kehtestamist võib planeeringus määratud väärtuslikud põllumajandusmaad väärtuslike põllumajandusmaade koosseisust välja arvata, kuid samas ka täiendavalt väärtuslikke põllumajandusmaid määrata.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata, kuna ptk lõigud ja laused ei vaja üle vaatamist ja täpsustamist.</p> <p>Selgitame, et teadaolevalt on teiste omavalitsuste ÜP-e raames Maaeluministeerium nõustunud, et väärtuslike põllumajandusmaade kiht on ajas muutuv ja seda võib uuringutega täpsustada. Nt Saku valla ÜP raames avaldas Maaeluministeerium (26.04.2021 nr 4.1-5/2290-5) arvamust (tsiteerin): kirjeldatud täpsustuste tulemusena võib tekkida ka vastupidine olukord, kus väärtuslikke põllumajandusmaid tuleb</p>

<p>Õigusselguse huvides palume üldplaneeringu seletuskirjas selgitada, kuidas toimub üldplaneeringu täpsustamine pärast üldplaneeringu kehtestamist – väärtusliku põllumajandusmaa lisandumine või välja arvamine, sest planeerimisseaduses üldplaneeringu täpsustamise võimalust ette ei nähta. Planeerimisseadusest tuleneb üldplaneeringule ülesanne väärtuslikud põllumajandusmaad määrata (PlanS § 75 lõige 1 punkt 14).</p> <p>Seoses eeltooduga on segadust tekitav ka peatüki lõpus toodud lause: Kuna väärtuslike põllumajandusmaade kaardikiht on ajas muutuv, ei ole see üldplaneeringuga kehtestatav vaid informatiivne. Palume kirjas tsiteeritud peatüki lõigud ja laused üle vaadata ning täpsustada.</p>	<p><i>lisaks esialgselt kavandatule täiendavalt juurde määrata. Selgitame, et seaduse eelnõus kavandatu kohaselt määrab Põllumajandus- ja Toiduamet põllumajandusmaa massiivide ruumiandmed ja massiivi kaalutud keskmise boniteedi, samuti väärtuslike põllumajandusmaade määramise aluseks võetava Eesti põllumajandusmaa kaalutud keskmise boniteedi ja maakondade põllumajandusmaa kaalutud keskmised boniteedid poole aasta jooksul pärast seaduse jõustumist. Sellest tulenevalt võib olla põhjendatud nii esialgselt määratud väärtuslikud põllumajandusmaad väärtuslike põllumajandusmaade koosseisust välja arvata, kuid samas ka täiendavalt väärtuslikke põllumajandusmaid määrata. Selleks, et väärtuslike põllumajandusmaade täpsustamine uuringute või muul viisil oleks tulevikus võimalik, on kaardikiht informatiivne. Oluline on, et ÜP-ga on väärtuslike põllumajandusmaade kaitse- ja kasutustingimused määratud.</i></p>
<p>2. Seletuskirjas (lk 8-9) on lahti seletatud üldplaneeringus kasutatud mõisted, sh elektrituulik, tuulepark, päikesepaneel, päikeseпарк. Seletuskirja peatükis 5.4.5.3. „Tuuleenergia“ on toodud, et üldplaneeringuga nähakse ette põhimõtteliselt sobivad alad tuuleenergia arendamiseks. Märkusena on toodud, et tuuleenergeetika arendamiseks sobivad alad leitakse tuuleparkidele. Peatüki lõpus aga seatakse tingimused tööstuslike elektrituulikute kavandamiseks. Ka peatükis 3.3. „Detailplaneeringu koostamise kohustus“ on käsitletud tööstuslikke elektrituuliku.</p>	<p>Ettepanekuga tuule- ja päikeseenergiat puudutavad terminid ja teemakäsitus üle vaadata ja täpsustada, arvestatakse. Samuti nõustume, et teatud rajatistele tiheasustusega aladel võiks päikesepaneelide paigaldamine olla ka lubatud. ÜP-d ja KSH aruannet täiendatakse.</p>

<p>Mõistetes ja peatükis 5.4.5.1 „Päikeseenergia“ on kasutatud mõisteid päikesepaneel ja päikeseпарк. Päikeseenergia peatükis käsitletakse ka võrku müümise eesmärgil rajatavaid päikeseparke. Peatükis 3.3 aga seatakse tingimused tööstuslike päikeseparkide rajamiseks.</p> <p>Palume üldplaneeringu seletuskirjas üheselt mõistetavalt välja tuua mõisted seoses tuule- ja päikeseenergia käsitleusega, sh selgitada, mida tähendab tööstuslik elektrituulik ja tööstuslik päikeseпарк.</p> <p>Vaadata üle seatud tingimused – nt kas on otstarbekas lubada päikesepaneeli tiheasustusalas paigutada vaid hoonete katustele ning mitte rajatiste (bussipaviljon) katustele.</p> <p>Vastava teemaga täiendada ka KSH aruannet ning hinnata parkide ehitamise võimalikke negatiivseid mõjusid, sh looduskeskkonnale, väärtuslikele põllumajandusmaadele, liiklusohutusele, et üldplaneeringuga saaks seada vajalikud tingimused.</p>	
<p>3. Seletuskirja peatükis 5.5.2 „Müra“ on fikseeritud, et maaomanikuga kokkuleppel võib olemasolevatel elamualadel lähtuda ka öisest piirväärtusest (45 dB), samuti võib kokkulepete saavutamise korral teoreetiliselt loobuda välisõhu normi tagamisest (nt kui maaomanik on huvitatud enda maale tuulikute paigutamisest ja aktsepteerib kaasnevaid mõjusid). Niisugust võimalust on kirjeldatud ka KSH aruande eelnõus 4.5.1.4 „Tuulikud“.</p> <p>Atmosfääriõhu kaitse seaduse § 55 lõike 2 kohaselt on välisõhus leviv müra inimtegevusest põhjustatud ning välisõhus leviv soovimatu või kahjulik heli, mille tekitavad paiksed või liikuvad allikad. Planeerimisseaduses fikseeritud elukeskkonna parendamise põhimõtte kohaselt tuleb planeeringuga luua eeldused kasutajasõbraliku ning turvalise elukeskkonna olemasoluks ja säilitamiseks. Arvestama peab seejuures ka võimalusega, et maaomanikud võivad vahetuda.</p> <p>Ei üldplaneeringu seletuskirja ega KSH aruande eelnõust ei leia selgitust, kuidas ja mis kaalutlustel antakse üldplaneeringuga teoreetiline võimalus eirata õigusaktides ettenähtud norme ning õigus kahjustada inimese (ka tema enda soovil) igapäevast elukeskkonda, tervist. Palume KSH aruande eelnõud täiendada tuuleparkide mõju hindamisega inimese tervisele ning varale.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, KSH aruannet täpsustatakse. ORME asukohtade väljaselgitamisel rakendatakse 1 km puhverala kriteeriumi, mis on üldjuhul piisav vahemaa ka müra normväärtuste tagamiseks. KSH aruandes tuuakse hinnang, et müra aspektist tulenevalt võib maaomanikuga kokkuleppel tuulikuid rajada ka eluhoonetele lähemale kui 1 km, kuid ka sel juhul on soovitatav lähtuda asjakohaste müra normväärtuste tagamisest (samal ajal võib esineda ka situatsioone, kus maaomanik on huvitatud enda maale tuulikute paigutamisest ja aktsepteerib kaasnevaid mõjusid).</p> <p>Kas vastav hinnang (et maaomanikuga nõusolekul võib elektrituuliku paigutada elamule lähemale kui 1 km) ka ÜP-s tingimusena kajastub, selgub pärast eelnõu arutelusid. Selgitame, et</p>

	<p>tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad ja ORME käsitlus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (orienteeruvalt märts-aprill).</p>
<p>4. Kuna Saarde valla üldplaneering lähtub eesmärgist tõsta elu- ja ettevõtluskeskkonna kvaliteeti ja ühe olulisema ruumilise vajadusena on välja toodud - planeerida kvaliteetset avalikku ruumi, siis soovitav on integreerida üldplaneeringu tingimustesse kvaliteetse ruumi aluspõhimõtete hea tava. Viimase lahutamatuks osaks on ruumilise keskkonna ligipääsetavus. Vt täpsemalt Kultuuriministeeriumi veebilehelt https://www.kul.ee/kunstimid-ja-loomemajandus/arhitektuur,ligipaaasetavuse kohta vt https://www.riigikantselei.ee/ligipaasetavus ja https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/ligipaasetavus/. Kvaliteetse ruumi aluspõhimõtted on välja töötatud ministriumite ülese ruumiloome töörühma poolt ja sellesse on lõimitud planeerimisseaduse planeerimise põhimõtted. Tegu on olulise teemaga, mis vajab terviklikke lahendusi, sh kõiki kaasava elukeskkonna kavandamisel (vt täpsemalt https://planeerimine.ee/juhendid-ja-uuringud/kaasav-elukeskkond/), ning eeldab poliitikakujundajate, esindusorganisatsioonide, erasektori esindajate jt osaliste teadlikkust.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>5. Seletuskirjas on lehekülgede lõpus joonealuseid kommentaare, mille olulisuse tõttu väärksid nad peatükis võrdväärse sisuna selgelt ära toomist, et teave ei jääks kahe silma vahele. Näiteks lk 7 on viidatud vabale ehitustegevusele, mis võiks olla selgitatud ka mõistete peatükis. Või näiteks lk 17 kommentaar lehe allservas linnalise asustusega alade kohta. Samuti on näiteks lehekülje 56 lõpus kommentaar: Sobivusanalüüsi ja üldplaneeringu protsessi kaudu on läbi viidud tuulepargi kui olulise ruumilise mõjuga ehitise asukohavalik. /.../. Selgitame, et planeerimisseadusest tuleneb üldplaneeringule ülesanne (PlanS § 75 lõige 1 punkt 4) valida asukoht olulise ruumilise mõjuga ehitisele (edaspidi ORME). Üldplaneeringu kehtestamise järgselt on detailplaneeringuga võimalik tuuleenergia ala planeerida juhul kui ORME asukoht on valitud üldplaneeringuga (PlanS § 125 lõige 1 punkt 4). Vajalik on arvestada õigusselguse põhimõttega, ehk üldplaneeringus tehtud</p>	<p>Ettepanekutega arvestatakse. Olulisemad joonealused selgitused kajastatakse kas vastavas ptk või mõistete ptk. Ka tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub.</p>

<p>ORME asukoha valik peab olema piisavalt selge ja arusaadav kõigile, ka planeerimis- ja õiguslaseid teadmisi mitte omavatele isikutele. Palume üldplaneeringu seletuskirja edasise töö käigus vastavalt täpsustada.</p>	
<p>6. Mõistete peatükis on kohati hästi ära toodud, millisele õigusaktile definitsioon tugineb. See võiks olla nõnda kõikide mõistete osas läbivalt, sh näiteks kaksikkeskuse mõiste juures on viide maakonnaplaneeringule, ent mõistete puhul nagu linnalise asustusega ala, kohalik keskus, lähikeskus jt viide puudub. Selgituseks - kuna planeeringu koostamise korraldajal on õigus koostatava üldplaneeringu jaoks unikaalseid mõisteid kasutusele võtta, siis on õigusselguse huvides oluline, et unikaalsed mõisted oleks sisustatud ja eristatavad mõistetest, mis tulenevad õigusaktist, sh maakonnaplaneeringust.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>7. Seletuskirja peatükis 2 (lk 15) on toodud: Ruumilise arengu põhimõtete väljatöötamisel on arvestatud valla keskkonnaväärtustega, keskuste võrgustikuga, valla ruumilise arengu vajadustega ning Pärnu maakonna planeeringust tulenevate üldiste suundumustega. Juhime tähelepanu, et maakonnaplaneering ei sea ainult üldiseid suundumusi, vaid mitmel juhul ka tingimusi üldplaneeringu koostamisel teemade käsitlemiseks, mis on planeeringu koostamise korraldajale kohustuslik üldplaneeringus järgida, kohapõhiselt täpsustada ja kvalitatiivselt edasi arendada. Siin on hea silmas pidada, et üldplaneeringu käsitus ei saa olla näiteks üldisem võrreldes maakonnaplaneeringus tooduga (sh seatud tingimustega).</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, täpsustades, et on arvestatud Pärnu maakonna planeeringu suuniste ja tingimustega. Samas jääb arusaamatuks märkus, justkui oleks ÜP MPL-st üldisem. Sellega ei saa nõustuda. ÜP-ga on MPL suuniseid ja tingimusi vajadusel kohapõhiselt täpsustatud.</p>
<p>8. Seletuskirja peatükis 2 (lk 15) on toodud: Kohaliku keskusena arenevad edasi Surju, lähikeskustena Tali ja Tihemetsa (kui kaksikkeskuse väiksem keskus). Väiksemates keskustes on oluline tagada igapäevaeluks vajalike teenuste kättesaadavus ja teenuste hea kvaliteet. Siin oleks selgem rääkida läbivalt maakonnaplaneeringu kategooriates – ehk kohalikust keskusest, lähikeskusest – ja mitte kasutada sõnapaari väiksemad keskused. Viimane võib tekitada ebaselgust, mida täpselt on mõeldud.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>9. Samas (lk 15) on toodud ruumilise arengu põhimõte: Piirnemisel elamualadega tuleb häiringuid põhjustavate ettevõtete puhul ette näha rohelised puhveralad äri- ja tootmistegevusest tulenevate häiringute leevendamiseks ning järgida keskkonnanõudeid. Ptk 4.6 lk 25 on sõnastatud tingimus: uute tootmisalade paigutamisel kõrvuti elamute ja ühiskondlike hoonetega tuleb kaaluda haljaspuhvri rajamise vajadust tootmisala ja tundliku ala vahele. Haljaspuhvri</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Samas ei ole vajalik iga tingimuse juures, kus on nõ kaalumisruum, selgitada, kes, kuna ja millises etapis kaalub. Mõistlik on üldosa täiendamine, et tingimuste täpsustamine ja rakendamine,</p>

<p>vajadust hinnata üksikjuhtumi põhiselt, tulenevalt tootmistegevuse iseloomust ja asukohast naaberalade suhtes. /.../ Soovitav on läbi mõelda (seletuskirjas läbivalt sama soovitus ka teiste tingimuste puhul) ja täiendada sõnastusi nii, et selguks üheselt, kes ja millises etapis kas siis näeb ette või kaalub haljaspuhvri rajamise vajadust ning kuidas on haljaspuhvri rajamine tootmisala ja tundliku ala vahele realselt elluviidav.</p>	<p>kui on antud kaalutlusruum, toimub järgmises etapis, projekteerimistingimuste väljastamise või DP koostamisel.</p>
<p>10. Seletuskirja peatükis 3.3 (lk 20) on üheks detailplaneeringu koostamise kohustusega juhaks põhivõrguga ühendatavate tööstuslike elektrituulikute kavandamine (kui nende asukohad ei ole leitud kohaliku omavalitsuse eriplaneeringuga). Ühendusliin liitumispunktiga võib olla lahendatud ka projekteerimistingimustega; /.../ Siin võiks olla selgemalt välja toodud, kas mõeldud on tuuleparki ORME nimekirja mõistes või üksikuid elektrituuliku. Juhime tähelepanu, et ORME nimekirja on Vabariigi Valitsuse 01.10.2015 määruse nr 102 punkt 4 kohaselt kantud tuulepark Vabariigi Valitsuse 26. juuni 2003. a määruse nr 184 „Võrgueeskiri” tähenduses. Tuulepargi mõiste sisustamisel tuleb seega lähtuda „Võrgueeskirjast“, mille § 1 lõige 19 kohaselt on tuulepark mitmest elektrituulikust ning elektrituuliku omavahel ja neid liitumispunktiga ühendavatest seadmetest, ehitistest ning rajatistest koosnev elektri jaam. Sõnastus, mille kohaselt ühendusliin liitumispunktiga võib olla lahendatud ka projekteerimistingimustega, väärrib kontrollimist just ORME asukoha valimise võtmes ja sellest aspektist, et tuulepark ei saa olla tuulikud ilma neid ühendavate seadmeteta.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, punkti täpsustatakse.</p>
<p>11. Samas lk 23 on tingimus: uute kruntide minimaalne suurus on 900 m², soovituslikult 1200 m². Määratud krundi suurused tagavad ehitusliku järjepidevuse ja toetavad väljakujunenud krundistruktuuri säilimist; /.../. Reegel on seotud krundiga. Planeerimisseaduse kohaselt krunt on detailplaneeringuga määratud maa-ala, millele on antud ehitusõigus. Samas ütleb üldplaneering ptk 3.3, et valdaval osal Saarde valla territooriumist ei ole kehtivast planeerimisseadusest tulenevalt detailplaneeringu koostamine nõutud. Üldjuhul on ehitamise aluseks projekteerimistingimused. Detailplaneeringu koostamise kohustusega alad ja juhud on linna ja aleviku territoorium vastavalt planeerimisseadusele; /.../ Maakasutuse joonisel on näiteks Tali küla keskuses elamu maa-ala juhtotstarbega alad, kus ehitamise aluseks on eeldatavalt projekteerimistingimused ja krundi planeerimisseaduse mõistes ei määrata (sest detailplaneeringut ei koostata).</p>	<p>Tähelepanekuga arvestatakse. SK täpsustatakse: „krundi või katastriüksuse“ suurus.</p>

<p>12. Seletuskirja peatükk 5.2.2 „Roheline võrgustik“ (lk 41). Seletuskirjas ja maakasutuse joonisel on erinevus - seletuskirjas on kasutatud mõistet tugiala ja joonisele on jäänud mõiste tuumala.</p> <p>Rohevõrgustiku protsentuaalse tingimuse osas juhime tähelepanu, et ainuüksi looduslike ja poollooduslike alade protsent ei võimalda üldplaneeringu tasandil tagada rohevõrgustiku toimivust. Vt ka Rohevõrgustiku planeerimisjuhendis (2018) lk 54 on toodud: Nt ei saa pidada heaks üksnes nõuet säilitada 90% tugialast looduslikuna, kuna tugialal asuva kinnistu omanikul pole ülevaadet sellest, mida on teinud või plaanivad teha teised kinnistuomanikud; samuti ei pruugi sellist ülevaadet olla nt Maanteeametil teede planeerimisel. Tegemist on üleriigilises planeeringus Eesti 2030+ seatud üldprintsipiibiga, mida tuleks konkreetsemate tingimuste abil täpsustada.</p> <p>Üldplaneeringu ülevaatamisel peab olema võimalik hinnata, kas rohevõrgustik toimib (sh üheks indikaatoriks saab olla looduslike / poollooduslike alade protsent). Seetõttu teeme ettepaneku täpsustada protsendiga seatud tingimust läbi teiste üldplaneeringus seatavate tingimuste, nii et tingimused koosmõjus tagavad üldplaneeringu elluviimisel (sh selle alusel ehitustegevuse kavandamisel), et looduslike / poollooduslike alade osatähtsus rohevõrgustikus ei langeks alla maakonnaplaneeringus seatud protsendi.</p> <p>Üldplaneeringu elluviimisel otsuste kaalutlemist (näiteks koosmõju tuulealadega) toetaks üldplaneeringu joonisel ja seletuskirjas toodud teave rohevõrgustiku struktuurielementide hierarhia kohta, ehk millise taseme tähtsusega elementidega (riikliku, piirkondliku või kohaliku tähtsusega element) on tegemist. Pärnu maakonna planeeringuga (vt lk 62) on määratud roheline võrgustiku hierarhilised tasemed: riigi väikesed, maakonna suured ja maakonna väikesed tuumalad ning koridorid. Paulume joonistel lisada rohevõrgustiku tugialadele ja koridoridele vastavad tähised ja seletuskirja täiendada hierarhilise jaotamise põhimõtetega.</p>	<p>Aitäh tähelepanu juhtimast. Joonist korrigeeritakse, kasutades mõistet tugiala (tuginedes rohevõrgustiku planeerimisjuhendile). Arusaamatuks jääb viide, justkui looduslike ja poollooduslike alade % on ainus seatud tingimus RV toimivuse tagamiseks. Seletuskirja ptk 5.2.2 Roheline võrgustik on toodud 13 tingimust rohevõrgustiku toimimise tagamiseks, millest vaid üks on looduslike alade osatähtsus tugialadel. Samuti märgime, et tugialal asuva kinnistu omanikul ei peagi olema ülevaadet sellest, mida on teinud või plaanivad teha teised kinnistuomanikud. Arendus- ja ehitustegevust suunab ja järgib kehtivate planeeringute ja õigusaktide alusel kohalik omavalitsus.</p> <p>Leiame, et erinevate tasandite ning spetsiifiliste tingimuste määramine on asjakohane siis, kui see on ka sisuliselt vajalik RV toimimiseks. Antud juhul seda vajalikuks ei ole peetud, kuna KSH hinnangul on RV toimiv ja seatud tingimused piisavad.</p>
<p>13. Seletuskirja peatükis 5.4.5.3 „Tuuleenergia“ (lk 57) toodud link https://hendrikson.ee/maps/Saarde%C3%9CP/ ei tööta.</p> <p>Tuuleenergia arendamiseks sobivate alade edasisel selgitamisel üldplaneeringus on vajalik tuua välja, kuidas suhestuvad omavahel tuulealad ja roheline võrgustik (sh rohelinele võrgustikule ja sobivatele tuulealadele seatud tingimuste kooskõla) ning täpsustada üldplaneeringu elluviimise vaates kohaliku omavalitsuse kaalutlusruumi,</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Selgitame, et tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad ja ORME käsitus ÜP-s selguvad pärast eelnõu arutelusid (orienteervalt märts-aprill). Lahenduse</p>

<p>arvestades et planeeringulahendus peab võimaldama kavandatut ellu viia. Palume hoida Rahandusministeeriumi regionaalhalduse osakonna Pärnu talitust kursis üldplaneeringu menetlusega ja teavitada kõikidest avalikest aruteludest. Üldplaneeringu ja KSH eelnõu (pärast avalikustamist täiendatud seoses tuuleparkide kavandamisega) esitada arvamuse avaldamiseks ning täiendavate koostöötegijate ja kaasatavate määramiseks.</p>	<p>korrigeerimise järgselt vaadatakse üle ka tuulealade ja rohevõrgustiku tingimuste kooskõla ja täiendav hindamise vajadus. On kahetsusväärne, et link ei töötanud. Märgime, et sellekohaseid tähelepanekuid rohkem ei laekunud.</p>
---	---

Ettepanek 13, esitaja Sirli Pedassaar-Annast (ettepaneku kiri nr 7-1/1-39, registreeritud 14.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukohad:</u>
<p>1. Lisada Pärnu tn 2 asuv hoone nii miljööväärtusliku ala sisse kui kultuuriväärtuslike objektide nimistusse. Tegemist on Kilingi-Nõmme metsamajandi kortermajaga, mis on väärtuslik mitmel põhjusel: 1. Autentsena säilinud esimene sõjajärgne kortermaja, 2. Pärnu tn 2 on maamärk Kilingi-Nõmme metsarajal ja RMK matkatee Kilingi-Nõmme-Ikla lõigul kõndijatele.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>2. Kaaluda lahendust, kus miljööväärtusliku ala alla on lisatud kogu Männimetsa ja Piiri tänavate vahele jääv ala, sest piirkonnas on säilinud metsamajandi ajalooline hoonete planeering ning ehitustiil. Hooned on planeeritud ning rajatud arvestades olemasolevat männi puhtpuistut. Hoonete kvartal ning siseõu vajab säilitamist!</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>3. Lisada valla vaatamisväärsuste kui sümbolobjektide nimistusse Kilingi-Nõmme keskuses valla omandisse kuuluval kinnistul (Pargi 4a, Kilingi-Nõmme) asuv Saarde kihelkonna I Maailmasõjas ja Vabadussõjas langenute mälestussammas. Tegemist on ühe kohaliku kogukonna identiteeti ja</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

<p>Eesti riigi kaitsetahet iseloomustava sümboliga!</p>	
<p>4. Lisada Saarde külas Kurgoja tee ääres asuv terviserada üldplaneeringu kaardile puhke- ja virgestusalana ning kanda maakasutuskaardile.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>5. Kilingi-Nõmmes Allika ja Oja tänavale vahelisele Humalaste oja K-Nõmme poolsele kaldale lisada tingmärk "perspektiivne puhkete". Tegemist on Allika ja Oja tänavate Lavi järve äärde rajatud ühendustee, tähistatud tingmärgiga "kergliiklustee", järgmise etapiga.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>6. Kilingi-Nõmmes Õhtu tänava lõpus asuv "perspektiivne reoveekogumisala" tingmärk asendada "reoveekogumisala" tingmärgiga, sest tänaval on täies pikkuses vee- ja kanalisatsioonitrassid välja ehitatud. Sama kehtib Saarde külas olevate Lavi elamurajooni ning Saarde tee ääres asuvate elamute kohta, mis on ühendatud Kilingi-Nõmme ÜVK külge.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Selgitame, et oleme reoveekogumisalade kajastamisel lähtunud nendest piiridest, mis on ministri käskkirjaga kinnitatud ja kantud Keskkonnaregistrisse. Antud juhul on registris reoveekogumisalade piirid täpsustamata. Sellele vaatamata kajastame Teie poolt toodud piirkondi kui reoveekogumisala piiresse jäävaid. Aitäh tähelepanu juhtimast.</p>
<p>7. Muuta Kilingi-Nõmmes Kiriku tn 1a kinnistu ja piirkonna juhtotstarvet äri- ja tootmismaalts ärimaaks. Arvestades, et kinnistu asub praktiliselt Kilingi-Nõmme linna keskmes, siis elukeskkonna säilimise eesmärgil ei ole mõistlik antud piirkonda enam tööstusettevõtlast lubada. Samuti ei ole võimalik antud piirkonnas rakendada üldplaneeringus äri- ja tootmismaa leevendusteks ettenähtud meetmeid (puude ja põõsaste 50 meetrised puhvrid kinnistu ja kõrvalasuvate elamukruntide vahele ei mahu lihtsalt ära).</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Kinnistu on ajalooliselt olnud tööstusala. Juhime tähelepanu, et kinnistule on määratud äri- ja tootmise maa-ala juhtotstarve, mis võimaldab ka selle ärilist kasutust. Ning seatud on tingimus, et Kilingi-Nõmmes ja Tihemetsas ning nende vahetus läheduses on lubatud keskkonnasõbralik tootmine. See tähendab, et hoiduda tuleb suure jäätmetootluse, müra, õhusaaste jm olulise negatiivse keskkonnamõjuga seotud ettevõtlusest. Vaatame äri- ja tootmise maa-ala kasutus- ja ehitustingimused veel üle ja täpsustame tingimusi (nt elamumaadega piirnevalt ei tohi tootmistevõimega kaasnevad keskkonnahäiringud levida elamualadele ja muudele tundlikele aladele; müratekitavad tegevused on soovitatav teostada elamute suhtes teisel pool tootmishoonet, et suunata müra pigem tootmisala sisse jne).</p>

<p>8. Lisada Timmkanali (KKR VEE1151100) Saarde vallas asuv lõik kaunite veeteede nimistusse. Timmkanal saab alguse Saarde vallast Laiksaare külast. Tegemist on tsaariajal kaevatud kanaliga, mis ühendab Ura jõge Rannametsa jõega. Jõgi kaevati palgiparvetamiseks. Kanalit kasutati 1923. aastani, mil valmis Ikla–Riisselja kitsarööpmeline raudtee. Täna on tegemist olulise lõhejõega, mille väärtuseks on kärestikuline säng ja ilusad vaated.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>9. Korrigeerida planeeringukaart vastavaks reaalsele olukorrale või viia reaalne olukord vastavaks planeeringu kaardile. Nimelt on planeeringus kohaliku tee lõiguna näidatud Kiviselja tee (7560542), mis algab Kõveri külas Possa kinnistu juures ja lõpeb Seljaku kinnistu juures, lõigu pikkus on 1454 meetrit.</p> <p>Reaalselt lõpeb nimetatud teelõik Ura jõe juures ja jõge ületav sild on jalakäijate sild ja edasi on tee läbitav peamiselt jalgsi, sest sõidukiga üle silla ei saa ja Ura jõest edasi ei vasta sõidutee mingitele kriteeriumitele. Kui tuleviku eesmärk on, et see tee on avalik, siis palun arvestage tee kordategemise kulud ka valla eelarvesse. Lisaks on selline tulevikusuund väga teretulnud, sest muidu on peale RB raudteetrassi ehitamist juurdepääs Possa, Timmi ja Veteranide kinnistule võimalik ainult Päiaru teelt. Kui tee kordategemist plaanis ei ole, siis palun märkida üldplaneeringus Ura jõge ületav sild (näidatud alloleval plaanil) jalakäijate sillaks.</p>	<p>Aitäh tähelepanu juhtimast, tee liigitus korrigeeritakse.</p>

Ettepanek 14, esitaja Põllumajandus- ja Toiduamet OÜ (ettepaneku kiri nr 7-1/1-41, registreeritud 14.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Põllumajandus- ja Toiduamet on tutvunud üldplaneeringu materjalidega Saarde valla kodulehel: https://saarde.kovtp.ee/uldplaneering ning planeerimisseaduse § 75 lõike 1 punkti 28 alusel esitab alljärgnevad ettepanekud ja kommentaarid:</p> <p>1. Üldplaneering on strateegiline juhtimisvahend, mis sisaldab olulisi maakasutus- ja ehitustingimusi. Seega lisaks kavandatavatele tegevustele peab üldplaneering kajastama ka olemasolevat olukorda, eriti seda, millest tulenevad kitsendused ehitamiseks või muudeks tegevusteks. Nendeks on ka maaparandussüsteemid ja maaparandussüsteemidest põhjustatud kitsendused. Üldplaneering peab kajastama kõikidest valdkondadest tulenevaid maakasutus- ja ehitustingimusi ühetaolise põhjalikkusega. Seega on oluline, et maaparandussüsteemi reguleeriv võrk ja maaparandussüsteemi eesvoolud oleksid kantud joonis(t)ele ning maaparandussüsteemidest tulenevaid nõudeid oleksid seletuskirjas kajastatud piisavalt ja proportsionaalselt.</p> <p>Kanda maakasutusplaanile maaparandussüsteemid (reguleeriv võrk, ühiseesvool, eesvool). Seletuskirja lisada, et joonistel on fikseeritud hetkeseis ja see võib ajas muutuda.</p>	<p>Ettepanekutega arvestatakse osaliselt. Selgitame, et PlanS ei sätesta, milliseid andmekihte ÜP joonisel tuleb näidata.</p> <p>Maaparandussüsteemide asukohad ei ole ÜP-ga kehtestatavad ning nende näitamine kaardil ei ole vajalik, tegemist on alusandmetega. Lisame SK ja joonistele täpsustuse, et asja- ja ajakohased kitsendusi põhjustavad objektid koos kitsenduste ulatusega on leitavad Maaameti kaardirakendusest. SK lisame ka üldise skeemi maaparandussüsteemidega hõlmatava alade kohta.</p> <p>Seaduse ümberkirjutamine ei ole vajalik ja hea tava, õigusaktidega sätestatud piirangud ja tingimused kehtivad ÜP-st sõltumata.</p>
<p>2. Seletuskirja peatükk 5.4.7. teine lõik kirjeldab maaparandussüsteemide hoiutöid, kajastades vaid kraavide hooldamist. Maaparandussüsteem on maatulundusmaa viljelusväärtuse suurendamiseks ja keskkonnakaitseks vajalike ehitiste kogum, mis on kinnisasja oluline osa ja hoiukohustus kehtib kõigi maaparandussüsteemi osade (sh. truubid, drenaažikaevud, drenaažisuudmed) kohta, mitte ainult kraavide kohta.</p> <p>Täpsustada seletuskirjas hoiutööde kohta käivat lõiku ja viidet 33.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>

Ettepanek 15, esitaja Transpordiamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-42, registreeritud 14.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Oleme planeeringu (planeeringu koostaja Hendrikson & Ko OÜ, versioon november 2021) läbi vaadanud ning esitame järgmised ettepanekud:</p> <p>1. Arvestamata on ettepanek määrata Kilingi-Nõmme linnas ja Tihemetsa alevikus riigitee nr 6 kaitsevööndi ulatuseks 30 m riigitee katte servast. Kaitsevööndite suurendamise ettepanek tulenes sellest, et tegemist on põhimaantee funktsiooni täitva riigiteega ning välja on kujunemata hoonestusjoon ja linlik keskkond. Soovime olla kaasatud põhimaantee äärde (30 m) kavandatavate tegevuste haldusmenetlustesse ning et kaitsevööndi ulatuses oleks rohkem kaalutlusruumi riigiteest ja -teele lähtuvate mõjude üle. Juhul, kui kaitsevööndit ei suurendata, lasub Transpordiametil suur halduskoormus põhjendamaks, miks teatud juhtudel (nt maakasutuse müratundlikkus, ebapiisav külgnähtavus vms) tuleb ehitised planeerida kaugemale kui tänava kaitsevöönd seda võimaldaks.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse Kilingi-Nõmme linna ja Tihemetsa aleviku tiheasustusega ala piires.</p>
<p>2. Seletuskirjas on välja toodud riigiteede liikluskorralduse üldised põhimõtted. Mh „rajada ülekäigukoht Valga-Uulu maanteele Olerexi tankla piirkonnas (Allikukivi küla). Vajadusel võtta tarvitusele ka muud liikluskorralduslikud abinõud (nt ohutussaar vms), et tagada jalakäijatele ohutum teeületusvõimalus“. Märgime, et tegemist on valgustatud ülekäigukohaga, mis on rajatud vastavalt Viigi kinnistule koostatud projektile ning mille alusel olete välja andnud tankla ehitus- ja kasutusloa. Selgitasime vallavalitsuse esindajatele enne projekteerimistingimuste kooskõlastamist, et ei ole sobilik rajada tõmbepunkti Kilingi-Nõmme linna suhtes üle põhimaantee. Kui ohutuma teeületuskoha rajamine oleks olnud teostatav ilma riigiteed pikemas lõigus oluliselt ümber ehitamata (st proportsionaalne tankla esmase kasutusviisi ehk sõidukite teenindamise suhtes), siis oleksime seda loamenetluse käigus huvitatud isikult nõudnud. Palume nimetatud eesmärk seletuskirjast eemaldada või märkida selle elluviimine vallavalitsuse kui valla ruumilise arengu eest vastutava asutuse ülesandeks.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, SK eesmärk eemaldatakse.</p>

Ettepanek 16, esitaja OÜ Utilitas Wind (ettepaneku kiri nr 7-1/1-43, registreeritud 15.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Järgnevalt esitame oma märkused ja ettepanekud ÜP eelnõule:</p> <p>1. Saarde valla tuulikuparkide P14, P15, P16 detailplaneeringute keskkonnamõju strateegilise hindamise käigus läbiviidud väike-konnakotka uuringu tulemustest selgus, et nn Mälgandi väike-konnakotkas (KLO3001589) kasutab pesapuust valdavalt lääne-, edela- ja lõunapoolseid avatud maastikke, vähem põhja pool ning täielikult välditi kirde, ida ja kagu suunda. Sellest järeldusest tulenevalt on P15 arendusalal lubatud elektrituuliku rajamine püsielupaigast ca 500 m põhjasuunas. Saarde valla üldplaneeringu eelnõu kohaselt on detailplaneeringuga kehtestatud elektrituulikute veelgi põhjasuunas mitu maaüksust (Mälgandi kat nr 71101:004:0082; Juhani kat nr 71101:004:0174; Nessa kat nr 71101:004:0080), mis on hetkel märgitud kui „täiendavate uuringutega tuuleala“, kuid eelnevalt teostatud uuringu tulemuste põhjal on sobilikud arvestades Mälgandi väike-konnakotka toitumispaikasad. Seega ei ole põhjendatud sellel alal nõuda täiendavaid uuringuid ning on otstarbekas arvestada 2019. a teostatud uuringu tulemustega. Sellest tulenevalt teeme ettepaneku laiendada tuulepargi ala võttes arvesse nimetatud uuringu tulemused eelpool mainitud katastriüksuste arvelt ning määrata need Saarde valla üldplaneeringu kohaselt nn sobivateks aladeks, mis võimaldaks hilisemas DP KSH raames läbi viia detailsed keskkonnauuringud.</p> <p>2) ÜP eelnõu kohaselt on määratud „täiendavate uuringutega tuulealaks“ kinnistu kat nr 71101:005:0020 (Vana-Neitsi), kus asuvad Saarde valla tuuleenergeetika detailplaneering alal P16 kehtestatud elektrituulikud. Nimetatud alal täiendavate uuringute läbiviimine ÜP raames ei ole otstarbekas, sest seal juba asuvad kehtestatud DP-ga elektrituulikud ning võimalike uute elektrituulikute paigutamine nimetatud kinnistule ei ole võimalik võttes arvesse tuulikute optimaalseid vahekauguseid. Seega teeme ettepaneku loobuda nimetatud alast ÜP-s kui „täiendavate uuringutega tuuleala“.</p> <p>3) ÜP eelnõu kohaselt hõlmab „täiendavate uuringutega tuuleala“ mh järgmisi kinnistuid (kat nr 71101:005:0043, Piirimetsa; kat nr 71101:005:0026, Läti; kat nr 71101:005:0042 Piiriääre). Saarde valla tuuleenergeetika detailplaneeringuga P16 on kavandatud lähim tuulik</p>	<p>Tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad, tingimused elektrituulikute kavandamiseks ja ORME käsitus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (orienteeruvalt märts-aprill). Hetkeseisukoht on, et ÜP määrab ORME asukohad, kuid arvestatakse ka KeA seisukohaga. See tähendab, et tõenäoliselt uurimist vajavad alad ÜP-st eemaldatakse. KeA selgitab (vt KeA kirja, ettepanek nr 21), et esmalt tuleb eelnõus näidatud uuritavatel aladel läbi viia kameraalne analüüs. Kameraalse analüüsi ning täiendavate uuringute vajaduse väljaselgitamise peab linnustiku ja käsitiivaliste osas teostama erialaekspert (linnustiku osas sõltuvalt mõjutavast liigist nt MTÜ Eesti Ornitoloogiühingu ja/või MTÜ Kotkaklubi liige). Üldplaneeringus on võimalik tuuleenergeetika ala kavandada kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni juhul, kui on põhimõtteline veendumus, et ala on tuuleenergia arendamiseks vähemalt osaliselt kasutatav. Oleme seisukohal, et ÜP raames ei ole erialaekspertide kaasamine ja vastavate uuringute läbiviimine ajaressurssi arvestades võimalik. Tuuleparkide rajamise võimalusi kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni saab kaaluda ja hinnata eriplaneeringu(te) raames eriplaneeringu(te) käigus läbiviidavate uuringute alusel.</p>

nimetatud kinnistutest ca 800 m kaugusel idas. P16 DP raames on 2019. a U. Sellise poolt koostatud väikekonnakotka eksperthinnang, mis toob välja, et Tõlla väikekonnakotkas (KLO3002010) kasutab toitumiseks eelkõige püsirohumaaid (karjamaid ja niitusid). P16 DP ala on valdavalt teravilja põld, mistõttu leiti uuringus, et järelikult käivad väikekonnakotkad saagijahil kaugel. Samas toob eksperthinnang välja, et oht surma saada on konnakotkal eelkõige läbi füüsilise kokkupõrke tuulikulabadega, mistõttu on suurim oht justnimelt pesapaigale lähemal. Piirimetsa, Läti ja Piiriääre kinnistud, mis asuvad „täiendavate uuringutega tuulealas“ on valdavalt metsamaad ning võttes arvesse eelpool viidatud uuringut, siis need ei kuulu Tõlla väikekonnakotka peamiste toitmisalade hulka. Samuti paiknevad nimetatud kinnistud Tõlla väikekonnakotka püsielupaigast üle 1000 m kaugusel, võrreldes P16 DP-ga kehtestatud elektrituulikute, millest lähim asub püsielupaigast ca 700 m kaugusel. Veel märgime, et Tõlla väikekonnakotka pesa avastati 2019. a juunis P16 DP koostamise käigus ning koheselt moodustati püsielupaik (esmane kanne Keskkonnaamet, 03.07.2019, kirja nr: 6-1/19/1351). Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö „Kotkad ja must-toonekurg“ 2020. a seire käigus ei olnud nimetatud pesapaik enam asustatud. Eelpool tulenevast lähtudes teeme ettepaneku ülalmainitud kinnistud määrata Saarde valla üldplaneeringus nn sobivateks aladeks, mis võimaldaks hilisemas DP KSH raames läbi viia detailsed keskkonnauuringud.

4. Kinnistud (Anni kat nr 71101:006:0024 ja Kaspari kat nr 71101:006:0025) on määratud „täiendavate uuringutega tuulealaks“, sest asuvad must-toonekure elupaigas (KLO9128534) asuvast pesapuust ca 2,8 km kaugusel. Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö „Kotkad ja must-toonekurg“ raames on nimetatud pesapuud seiratud aastatel 2012, 2013, 2014 ja 2016 ning kõigil aastatel on leitud, et pesa ei ole asustatud ning pesa on muuhulgas ka varisenud. Uut pesa keskkonnaregistri andmetel nimetatud elupaigas leitud ei ole. Sellest tulenevalt on põhjendamatu nii ulatusliku piirangu määramine ning nii väikesele alale (kaks kinnistut) täiendava uuringu teostamine ja seega teeme ettepaneku eelpool välja toodud kinnistud määrata üldplaneeringus nn sobivateks aladeks, mis võimaldaks hilisemas DP KSH raames läbi viia detailsed keskkonnauuringud.

1., 2., 3. Oleme teadlikud, et 2019. a on teostatud uuringud konkreetsetele kinnistutele. Seni on olnud nii Keskkonnaameti kui mõju hindajate seisukoht, et mõjud lindudele keerukates asukohtades vajavad igakordset täiendavat uuringut, kuna olukord looduses on muutlik, sh pesade asustus ja nende „hoidmine“ võimaliku elupaigana. Samuti tuleb arvestada kumulatiivsete mõjudega. Palume Teie poolt välja toodud näite alusel Keskkonnaametilt seisukohta varasematele uuringutele tuginemise võimaluse osas.

4., 5., 6. Palume antud punktide kohta Keskkonnaameti seisukohta. ÜP-s on lähtutud EELISE ametlikest infokihtidest, mille uuendamine toimub Keskkonnaagentuuri poolt, piiranguid põhjustavate objektide uuendamine toimub kooskõlastatult Keskkonnaministeeriumi ja -ametiga.

5. Käršu-Metsaküla väike-konnakotka püsielupaigas (KLO3000984) on Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö „Kotkad ja must-toonekurg“ raames pesa seiratud mitmetel aastatel, viimati aastatel 2017 ja 2019 ning siis on väike-konnakotka pesana arvel olevas pesas pesitsenud hiireviu (III kaitsekategooria). Kuivõrd väike-konnakotkas nimetatud pesas enam ei ela, siis teeme sellest tulenevalt ettepaneku arvestada Käršu-Metsaküla väike-konnakotka püsielupaigast (KLO3000984) ettevaatusprintsipiibist lähtudes 1 km puhver ning ülejäänud alad määrata Saarde valla üldplaneeringus nn sobivateks aladeks, mis võimaldaks hilisemas DP KSH raames läbi viia detailsed keskkonnauuringud.

6. Alva must-toonekure püsielupaigast (KLO3000503) on Saarde ÜP eelnõuga jäetud nõ „täiendavate uuringutega tuulealaks“ püsielupaiga piirist min ca 1,5 km kaugused kinnistud. Musta-toonekure kaitse tegevuskava kohaselt (kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 14.02.2018 käskkirjaga nr 1-1/18/105) eelistavad must-toonekured inimtegevusest kaugel ja jõgede läheduses asuvaid puistuid. Alva must-toonekure püsielupaiga lähedusse jäävad Alva ning Halliste jõed võiksid seega olla sobivaks toitumis- ja elupaigaks (jõed jäävad püsielupaigast põhja, kirde ja ida suunda, võimalik tuulepargi ala aga lõunasse). Samas Eesti riikliku keskkonnaseire allprogrammi "Eluslooduse ja maastike mitmekesisuse seire" seiretöö „Kotkad ja must-toonekurg“ kohaselt on Alva must-toonekure pesa olnud asustatud ainult aastatel 2012 ja 2013 ning perioodil 2014-2017 on pesa asustamata. Viimastel aastatel seiret teostatud ei ole. Musta-toonekure kaitse tegevuskavas on viidatud, et vanalindude toitumispaigad võivad ulatuda pesast isegi 20-40 km kaugusele. Saarde valla üldplaneeringu eelnõu lk 59 kohaselt tuleks „täiendava uuringutega tuuleala“ säilitamiseks nt Alva must-toonekure puhul teostada kohapealsed uuringud ning tulemused esitada ÜP koostajale hiljemalt 2022. a kevadsuveks. Musta-toonekure kaitse tegevuskavas on toodud, et asustatud pesitsusterritooriumid kaardistatakse aprillis ja mai alguses. Selleks tehakse sobiva ilmaga vaatlusi hea vaatega kohas. Kui ÜP koostaja soovib 2022. a kevadsuveks saada uuringu tulemusi, mis kinnitaksid, kas must-toonekure püsielupaigast 1,5-3 km raadiuses olev piirkond on sobiv või mitesobiv tuuleparkide rajamiseks, siis detailseid uuringud selleks ajaks teostada ei pruugi olla võimalik ning konkreetset lindu sel perioodil märgistada või saatjaga varustada ei pruugi õnnestuda, sest must-toonekure toitumisalad võivad olla pesapaigast mitmekümne km kaugusel ning linnud saavad Eestisse

<p>orienteeruvalt märtsi lõpp/aprilli algus. Seega teeme ettepaneku, et arvestada must-toonekure püsielupaigast nn ettevaatusprintsiiibist lähtuvalt 2 km puhver ning jätta ülejäänud alal võimalus teostada detailsed keskkonnauuringud detailplaneeringu KSH raames ning selgitada välja must-toonekure täpsed elu- ja toitumispaigad.</p> <p>7. ÜP eelnõu lk 61 kohaselt „üldplaneeringu põhilahenduses määratavate alade piirid lähtuvad kohapõhisest ajakohasest informatsioonist. Detailplaneeringute koostamisel tuleb aluseks võtta ajakohane info, millest tulenevalt võivad ala piirid muutuda.“</p> <p>Mida peetakse siinkohal silmas kohapõhise ajakohase informatsiooni all? Kas nt tuulepargi alasid välistavaid keskkonnapiiranguid, 1000 m puhvrit eluhoonetest jne? Ehk et kui detailplaneeringu koostamisel selgub, et mõni piirang on ära jäänud/juurde tulnud, siis saab neid hetkel ÜP eelnõus määratud sobivate alade piire automaatselt muuta?</p> <p>Kokkuvõttes märgime, et ÜP eelnõu kohaselt soovitakse huvitatud isikutelt saada täpsustavate uuringute tulemusi alates ÜP eelnõu avalikustamisest alates ca 6 kuu jooksul. Arvestades mh asjaolu, et täpsustavad uuringud peavad olema teostatud linnuliikide suhtes, kes saavad rändelt Eestisse alles aprillis ning keda ei ole võimalik varem seirata. Seega teeme ettepaneku lähtuda alade valikul nii ettevaatusprintsiiibist (1 km väike-konnakotka, 2 km must-toonekure ning 2 km merikotka püsielupaigast/pesapuust), olemasolevate uuringute (Saarde valla tuuleparkide detailplaneeringu raames teostatud väike-konnakotka eksperthinnangutest) ning riikliku seire andmetest. Edasises detailplaneeringu etapis on võimalik läbi viia detailsed ning pikaajalised uuringud ning seega leida tuulikutele nii keskkonna- kui inimeste seisukohast parimad asukohad. Kiirustades mingite alade ÜP-st välja jätmine välistab nimetatud aladel tuuleenergeetika arendamise kogu ÜP kehtivuse perioodil, ca 15 aastaks.</p> <p>8. ÜP eelnõu ptk 5.4.5.1. Päikeseenergia kohaselt ei ole võrku müümise eesmärgil rajatavate päikeseparkide kavandamine lubatud väärtuslikul põllumajandusmaal. Märgime, et päikeseelektrijaamade (PEJ) rajamine väärtuslikule põllumaale ei vähenda mulla viljakust, samuti säilib mulla koostis. Kuivõrd tegemist on ajutise rajatisega, siis on pärast PEJ eemaldamist võimalik soovi korral jätkata põllumajandusliku tegevusega. Kuivõrd Eesti vajab oma kliimaeesmärkide täitmiseks oluliselt juurde taastuenergia võimsusi, siis on hetkel menetlemisel ka seaduse muudatus,</p>	<p>7.Sõnastust täpsustatakse. Mõeldud on olukorda, kus piirangut/puhvrit põhjustavat objekti enam ei ole, siis on võimalik DP käigus alade piire täpsustada.</p> <p>Võtame teie seisukoha ÜP eelnõu staadiumis uuringute läbiviimise kohta teadmiseks. Tuuleparkide rajamise võimalusi kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni saab kaaluda ja hinnata eriplaneeringu(te) raames eriplaneeringu(te) käigus läbiviidavate uuringute alusel.</p> <p>8. Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et väärtusliku põllumajandusmaa määramise ja kasutustingimuste seadmise eesmärk on tagada nende säilimine võimalikult suures ulatuses ja kasutada neid sihipäraselt põllumajanduslikuks tegevuseks. Päikesepargi rajamine ei võimalda</p>
---	---

mis lubab päikeseelektrijaamade rajamist väärtuslikule põllumajandusmaale. Nimelt on maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu § 3510 lg 3 kohaselt toodud sisse erisus väärtusliku põllumajandusmaa, millele paigaldatakse päikese abil elektrit tootev taastuvenergia tootmiseseade sihtotstarbe määramise kohta. Seaduse eelnõu kohaselt määratakse ajutiselt väärtusliku põllumajandusmaa selle osa kohta, millele paigaldatakse päikesepaneelid, tootmismaa sihtotstarve ning tootmiseseadme kasutusaja lõppemise korral, kui päikesepaneelid eemaldatakse, määratakse tootmiseseadmega seotud maa kohta maatulundusmaa sihtotstarve. See annab kindluse, et päikesepaneelide alust väärtuslikku põllumajandusmaad ei saa hõlmata tootmismaana lõplikult, vaid seda saab kasutada tulevikus jätkuvalt põllumajanduslikul kasutusotstarbel. Ehk et kasutada ajutiselt põllumaad nn energiamaana annab eelduse selleks, et põllumaal säilib tulevikus võimalus tegeleda põllumajandusliku otstarbega kui kinnistu omanik või tulevane omanik selles osas soovi üles näitab.

Lisaks märgime, et Maaeluministerium on nt Väike-Maarja valla üldplaneeringu eelnõu avaliku väljapaneku käigus esitanud oma 5.11.2021 kirjaga nr 4.1-5/198-3 järgmise seisukoha: "Keskendudes eelkõige väärtusliku põllumajandusmaaga seotud teematikale, esitame oma seisukohad kooskõlas Riigikogumenetluses oleva väärtuslikku põllumajandusmaad käsitlevas seaduse eelnõus (Maaelu ja põllumajandusturu korraldamise seaduse muutmise ning sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (309SE)) (edaspidi selles kirjas seaduse eelnõu) toodud põhimõtetega. Märgime siinjuures, et seaduse eelnõu menetlus Riigikogus on pooleli ning selle tulemused ei ole teada. Oleme arvamusel, et koostatavas üldplaneeringus ja selle elluviimisel tuleks vältida võimalikke vastuolusid seadusest tulenevate normidega ning soovime väärtuslike põllumajandusmaade määramisel ja kaitse- ja kasutustingimuste seadmisel lähtuda seaduse eelnõus sätestatud põhimõtetest."

Eelnevast tulenevalt teeme ettepaneku, et ka võrku müümise eesmärgil on väärtuslikule põllumajandusmaale lubatud rajada päikeseparke, kui väärtusliku põllumajandusmaa selle osa kohta, millele paigaldatakse päikesepaneelid, määratakse ajutiseks sihtotstarbeks tootmismaa.

Lisaks teeme ettepaneku, et ÜP eelnõu ptk 5.4.5.1. Päikeseenergia kohaselt on võrku müümise eesmärgil lubatud rajada päikeseparke roheline võrgustiku aladele, kui on tagatud tingimused roheline võrgustiku toimimiseks.

põllumajandusmaa sihipärast kasutamist.

Kui uuringute vm viisil selgub, et põllumajandusmaa ei ole väärtuslik, arvatakse see väärtusliku põllumajandusmaa koosseisust välja.

Päikeseparkide (kui teenindav hoonestus puudub ja eesmärk on elektrienergia võrku müümine) RV alale rajamine ei ole lubatud, kuna päikeseparkide aiaga piiramine kahjustab RV sidusust ja toimivust.

<p>ÜP eelnõu ptk 5.4.5.1. Päikeseenergia kohaselt päikesepargi ehitamiseks pindalaga üle 10 000 m² võib kohalik omavalitsus nõuda detailplaneeringu koostamist. Märgime, et detailplaneeringu koostamine päikesepargi rajamiseks on väga aja- ja ressursimahukas protsess ning kui detailplaneeringu eesmärk on avalikkust kaasata, siis seda saab edukalt teha ka läbi avatud projekteerimistingimuste menetluse. Seega teeme ettepaneku, et üle 10 000 m² suuruse pindalaga päikesepargi puhul võib kohalik omavalitsus viia läbi avaliku projekteerimistingimuse menetluse.</p>	
--	--

Ettepanek 17, esitaja Rail Baltic Estonia OÜ (ettepaneku kiri nr 7-1/1-44, registreeritud 15.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Rail Baltic Estonia OÜ ettepanekud Saarde valla üldplaneeringu lahendusele ja keskkonnamõju strateegilise hindamise aruande eelnõule:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Rail Baltica kohaliku peatuse täpne asukoht Saarde vallas selgub Rail Baltic maakonnaplaneeringu uuendamise käigus. 	<p>Võtame teadmiseks ja arvestame. RAM-i poolt 19.01.2022 korraldatud töökoosolekul tutvustati eelistatud trassivarianti, millele koostatakse MPL-gu uuendamisel eskiislahendus. Selgitame, et ÜP-s oli seni kajastatud riigikohtu poolt kehtetuks tunnistatud RB trassi koridori, kuna ÜP eelnõu koostamise ajaks eelistus puudus. Nõustume, et RB trassi asukohta tuleb korrigeerida. Kuid otstarbekas on vastavad korrigeerid sisse viia, kui on teada riiklikul tasandil otsus, millise trassi variandiga MPL eskiislahenduse koostamisel edasi minnakse. Otsusele tuginedes täpsustatakse nii RB trassi koridori asukohta ÜP-s kui seotud teemasid – RV, ökoduktid, kohalikud peatused, tuuleparkide (ORME) asukohad jne.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 2. Rail Baltica raudtee ehitusperioodil kasutatavate teede kasutamiseks koostatakse vastav analüüs, mis valmib orienteeruvalt 2022 aasta teises kvartalis. 	<p>Võetud teadmiseks.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 3. Pärast Rail Baltica raudtee valmimist hakkab kehtima ehitusseadustikus sätestatud raudtee kaitsevöönd. 	<p>Võetud teadmiseks.</p>
<ol style="list-style-type: none"> 4. Planeerimisel arvestada, et müratundlike objektide kavandamisel Rail Baltica raudtee lähipiirkonnas peale Rail Baltic maakonnaplaneeringu kehtestamist peab arendaja tagama ja finantseerima 	<p>Võetud teadmiseks, ÜP-d täiendatakse.</p>

<p>normidele vastavate leevendavate meetmete kasutusele võtmise.</p>	
<p>5. Tuulikute kavandamisel Rail Baltica raudteede vahetusse lähedusse peavad need olema vähemalt nende kõrgusega võrdsel kaugusel raudteerajatistest. Kõrgusele tuleb juurde arvestada ka tiiviku laba pikkus.</p>	<p>Võetud teadmiseks, ÜP-d täpsustatakse, et tingimus kehtib ka raudtee puhul.</p>
<p>6. Et tagada ökoduktide toimivus, teeme ettepaneku üldplaneeringuga kehtestada ökoduktidele 500 m raadiusega piiranguvöönd. Keskkonnaekspertide ettepanek piiranguvööndis kehtivatele piirangutele on järgmine:</p> <p>a. Keelatud on jahipidamine. Jahipidamine on lubatud erandkorras kohaliku omavalitsuse nõusolekul. Omavalitsus võib loa anda põhjendatud juhul nagu nuhtlusisendi küttimiseks, võõrliikide arvukuse reguleerimiseks juhtudel, kui kaitsetsoonist väljaspool pole võimalik või on raskendatud taotletava tegevuse läbiviimine.</p> <p>b. Keelatud on lageraie ja metsa raadamine. Lageraie on lubatud kohaliku omavalitsuse nõusolekul ning seatud tingimustel juhtudel, kui metsa uuendamisel ei taga teised uuendusraieviisid piiranguvööndi metsa säilimist ja arengut ökodukti kasutatavatele liikidele sobivas seisundis. Näiteks võib kohalik omavalitus lubada erandkorras kitsa langiga lageraiet kuusikutes või lepikutes, ehk puistutes, mille uuendamiseks sobib lageraie paremini. Raie lubamisel tuleb arvestada, et metsana säiliks kõrgepuistu koridorid.</p> <p>c. Keelatud on teede, hoonete, aedade, piirete jms objektide rajamine, mis võivad takistada loomade ligipääsu ökoduktile.</p> <p>d. Keelatud on maavarade kaevandamine.</p>	<p>Ettepanekutega arvestatakse osaliselt.</p> <p>Piiranguvööndi ulatusega 500 m ökodukti keskpunktis, nõustume. Tingimused, mis tagavad ökodukti toimivuse ja RV sidususe, on põhjendatud määrata sarnased tingimustega, mis on ÜP-dega määratud riigi põhimaanteedele rajatavate ökoduktide toimimiseks (nt kehtestatud Kose valla ÜP, koostatav Saku valla ÜP). Need tingimused on heaks kiidetud ka erinevate ametkondade poolt.</p> <p>Jääme eriarvamusele jahipidamise reguleerimise vajaduse osas, see ei ole ÜP ülesanne. Samuti ei saa nõustuda maavarade kaevandamise keelustamisega, kuna sellisel juhul ei kooskõlasta Maa-amet ÜP-d (kuna juurdepääs maavaravarule halveneb). ÜP-ga on põhjendatud sätestada, et maavarade kaevandamist piiranguvööndis tuleb võimalusel vältida. Maavara geoloogiline uuringuluba ja kaevandamisluba tuleb kooskõlastada ulukiläbipääsu omanikuga.</p> <p>Otsest lageraie keeldu ja raadamise keeldu ei ole põhjendatud sätestada. Oluline on seada tingimus, et piiranguvööndites säilib puistu jätkuv sidusus (selle olemasolu korral) ulukiläbipääsude suudmeala ja ümbritsevate kasvava metsaga alade vahel ning ehitised, sh piirdeaiad, ei tohi takistada loomade liikumist ulukiläbipääsudele. Maaomanikel tuleb metsa majandades ja/või metsamajandamise kava koostades arvestada, et ulukiläbipääsu suudmeala piirkonna metsad toimivad ulukiläbipääsu juurdepääsualana. Sellest tulenevalt tuleb metsa majandada viisil, mis tagab rohevõrgustiku puistu sidususe ja toetab loomade ulukiläbipääsu suudmeni jõudmist.</p>

	<p>Raiete planeerimisel on soovitatav koostööd alustada ulukiläbipääsu omanikuga juba enne metsateatise esitamist Keskkonnaametile, et koostöös planeerida raie teostamine mahus ja viisil, mis tagab rohevõrgustiku metsalise sidususe ja loomade läbipääsu ulukiläbipääsule. Metsateatis ulukiläbipääsu piiranguvööndis tuleb kooskõlastada ulukiläbipääsu omanikuga.</p>
--	---

Ettepanek 18, esitaja Janek Annast (ettepaneku kiri nr 7-1/1-45, registreeritud 15.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>Kahjuks on antud planeeringus unustatud investeeringud endisesse Surju valda. Selle planeeringu järgi tundub, et Kilingi-Nõmme ja Tihemetsa on 2 väga tähtsat tõmbekeskust kuhu kõik investeeringud suunata. Küll aga tegelikkuses on Surju vald tänu Pärnu lähedusele noorematele inimestele (kellest kohe planeeringu alguses puudust tuntakse ja vananeva elanikkonna üle kurdetakse) palju atraktiivsem elupaik. Seda tõestavad kasvõi tunduvalt suuremad samaväärsed kinnisvara hinnad (eriti võrreldes Tihemetsaga).</p> <p>Selleks, et nooremad pered tahaksid Surjus jätkuvalt elada ja uued elama tulla, tuleks luua elementaarsed tingimused, millest rääkisin juba eelarve arutusel sügisel valla juhtidele. Esmatähtis on luua valgustatud kergliiklustee, kus saaks pimedal ajal lapsevanemad käruga sõita ning kõik teised elanikud tegeleda tervisespordiga või lihtsalt jalutada. Selleks on olemas Surjus ring ümber paisjärve. Eialgu piisaks ka ainult valgustusest, kuid mõistlik oleks kohe kergliiklustee teha vanadekodust(paisust) kuni järve teise otsani kalda äärest. Teine pool teest on hiljuti korrastatud sõidutee näol korralik olemas ja kuna sellel liiklus peaaegu olematu saab seda kasutada ka kergliiklusteena.</p> <p>Järve ääres peaks olema ka korralik supluskoht kus oleks väike hüppetorn. Momendil peavad lapsed vette hüppama poolenisti mädanenud paisu käsipuudelt, mis ei ole eriti turvaline.</p> <p>Kindlasti on väga ohtlik ka keskusest Surju Tee bussipeatusesse minek, enamuse busse väljub sellest peatusest, kus kindlasti peaks olema eraldatud jalakäijate tee.</p> <p>Tuska tekitab see, et rääkisin samadest asjadest sügisel arutelul, kuid nagu näha ei ole neid ühtegi arvesse võetud.</p>	<p>Selgitame, et kindlasti ei ole eesmärgiks arengute suunamine üksnes Kilingi-Nõmme linna ja Tihemetsa alevikku. Võimalused arendustegevuseks on antud ka Surjus ja mujal valla territooriumil. Arvestades, et senine arendushuvi on olnud pigem tagasihoidlik, ei ole Surju keskuses ulatuslikke uusi arendusalasid planeeritud. Kuid määratud on sobivad maa-alad elamuarendamiseks ja ettevõtluseks. Samuti ühiskondlikult kasutatavad alad.</p> <p>Riigitee nr 19344 Surju-Saunametsa äärde on kergliiklustee planeeritud kuni Valga-Uulu maanteeeni. Pikendame kergliiklusteed kuni bussipeatuseni.</p> <p>Surju paisjärve äärde on perspektiivne supluskoht juba planeeritud. Supluskoha juurde rajatavad rajatised ei ole ÜP lahendada.</p> <p>Järve äärde kergliiklustee planeerimine ei ole põhjendatud. Olemasolevad teed ja rajad võimaldavad liiklemist.</p>

Soovin, et need teemad lisatakse üldplaneeringusse.	
---	--

Ettepanek 19, esitaja Enefit Green AS (ettepaneku kiri nr 7-1/1-38, registreeritud 17.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukohad:</u>
1. LK 6. Ettepanek lisada sektsiooni "Üldplaneeringu koostamisel lähtuti järgmistest kehtivatest arengudokumentidest" ka "Nelja maakonna tuuleenergeetika planeering".	Ettepanekuga arvestatakse
2. Lk 20; Lk 55 punkt 5.4.5.1. Ettepanek mitte kasutada eelnõu seletuskirjas läbivalt mõistet "tööstuslik" päikeseparkide määramisel, sest sõna „tööstuslik“ ei oma iseseisvat täpsustavat mõju ning võib definitsiooni puudumise tõttu tekitada ebaselgust. Määratleda päikesepargi kasutus- ja ehitustingimused vastavalt kavandatavale alale (eritingimused tiheasutusaladel) ning suurusele.	Ettepanekuga arvestatakse. „Tööstuslik“ eemaldatakse.
3. Lk 21 Palume täpsustada, mis on järgmise seisukoha õiguslikuks aluseks: „Saarde Vallavolikogu võib ülekaaluka avaliku huvi olemasolu korral algselt detailplaneeringu koostamise alal või juhul, mida planeerimisseaduses ja üldplaneeringus ei ole ette nähtud“. Ettepanek lõik ümber sõnastada, et vältida õiguslikult segast olukorda, mis ei võimalda huvitatud isikutel seaduse põhjal järeldada, kas alal on detailplaneeringu koostamise kohustus või mitte. Samuti teeme ettepaneku mitte kasutada mõistet „avalik huvi“ leheküljel 21 toodud tähenduses, et vältida õigusmõiste „avaliku huvi“ ebatäpsusest tingitud võimalikku segadust. Kui käesoleval juhul on mõeldud ennekõike kohaliku kogukonna huve, siis tuleks kasutada mõistet „kohalik huvi“, mis on kooskõlas PlanS §-ga 10 lg 3.	Täpsustame, et õiguslik alus on PlanS § 125 lg 3. Lõigu ümber sõnastamine või ÜP-st eemaldamine ei muuda olematuks PlanS sätestatud õigust. Õigusakt on ÜP ülene ja kehtib ÜP-st sõltumata. Sellest tulenevalt ei ole selle ümber sõnastamine vajalik.

<p>4. Lk 22–32 Punkt 4. Ettepanek lisada peatükki „Kasutus- ja ehitustingimused juhtotstarvete kaupa“ ka taastuenergia tootmisaladele viitav tähis (nii alad kus sobivusanalüüs läbiviidud kui ka alad, mis vajavad täiendavaid uuringuid). Üldplaneeringu kaardi legendis on vastavad alad tähistatud türkiissinise värviga ning selgitusega: „sobivusanalüüsi tulemusena selgunud alad tuuleenergeetika arendamiseks, arvestades Keskkonnaameti puhvritega“.</p> <p>Kas samas legendis punasega tähistatud: „ala, mille arendamise võimalus selgub täiendavate uuringute tulemusena“, peab silmas tuuleenergeetika arendusi? Sel juhul palume selgitust täiendada sõnadega: „tuuleenergeetika arendamiseks“, et vältida kaheti mõistetavusi. Samuti palume punasega tähistatud alade viide ära märkida ka eelnõu peatükis „Kasutus- ja ehitustingimused juhtotstarvete kaupa“.</p>	<p>Ettepanekut määrata taastuenergia tootmisalade juhtotstarbega alad kaalutakse.</p> <p>Selgitame, et kui juhtotstarve määrata, siis üksnes tuuleparkide kui ORME asukohtade osas, mis on leitud ruumianalüüsi tulemusena ja ei kattu KeA poolt edastatud kaitstavate loodusobjektide puhvertsoonidega.</p> <p>Selgitame lisaks, et tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad ja ORME käsitlus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (orienteeruvalt märts - aprill). Hetkeseisukoht on, et ÜP määrab ORME asukohad, kuid arvestatakse ka KeA seisukohaga. See tähendab, et tõenäoliselt uurimist vajavad alad ÜP-st eemaldatakse. KeA selgitab (vt KeA kirja, ettepanek nr 21), et esmalt tuleb eelnõus näidatud uuritavatel aladel läbi viia kameraalne analüüs. Kameraalse analüüsi ning täiendavate uuringute vajaduse väljaselgitamise peab linnustiku ja käsitiivaliste osas teostama erialaekspert (linnustiku osas sõltuvalt mõjutavast liigist nt MTÜ Eesti Ornitoloogiühingu ja/või MTÜ Kotkaklubi liige). Üldplaneeringus on võimalik tuuleenergeetika ala kavandada kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni juhul, kui on põhimõtteline veendumus, et ala on tuuleenergia arendamiseks vähemalt osaliselt kasutatav.</p> <p>Oleme seisukohal, et ÜP raames ei ole erialaekspertide kaasamine ja vastavate uuringute läbiviimine ajaressurssi arvestades võimalik. Tuuleparkide rajamise võimalusi kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni saab kaaluda ja hinnata eriplaneeringu(te) raames eriplaneeringu(te) käigus läbiviidavate uuringute alusel.</p>
<p>5. Lk 25. Ettepanek näha ette äri ja tootmise maa-alad eriplaneeringuga kavandatavast</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. ÜP sisaldab tingimust, et ettevõtlus on lubatud ka väljaspool juhtotstarbega maa-ala, kui</p>

<p>Siiraku tuulepargist 6km raadiusesse, et arvestada otseliini rajamise võimalust.</p>	<p>järgitakse juhtotstarbele vastavaid tingimusi, sh tuuleenergia alade lähedal. Juhtotstarbega alade määramine olukorras, kus veel ei ole tuuleparkide alad selgunud, on ennatlik.</p>
<p>6. Lk 56 Punkt 5.4.5.3, Ettepanek vältida mõiste „tööstuslik“ kasutamist elektrituulikutele viitamisel. Elektrituulikute planeerimise ja ehitamisega seotud mõisted on peamiselt leitavad ELTS-ist ja ORME määrusest, mis kasutavad keskse parameetrina elektrituuliku kõrgust (30m). Sõna „tööstuslik“ ei oma täpsustavat mõju ning võib definitsiooni puudumise tõttu tekitada ebaselgust.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>7. Lk 56 Punkt 5.4.5.3. Ettepanek mainida „Tuuleenergia“ peatükis ka käimasolevat tuulenergeetika eriplaneeringut ning tähistada eriplaneeringuga hõlmatud eelvaliku alad ka üldplaneeringu kaartidel.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>8. Lk 56 Punkt 5.4.5.3. Ettepanek arvestada „Tuuleenergia“ peatükis Pärnu maakonna planeeringu tuulenergeetika teemaplaneeringu lahendustega (kehtestatud 21.11.2013), mis on sisse kantud maakonna-planeeringusse.</p>	<p>Ettepanek jääb ebaselgeks. Kas mõeldud on MPL teemaplaneeringu tingimuste ülekandmist? Elektrituulikute arenduspiirkonnad MPL-st kajastuvad ÜP joonisel. Tingimusi ei ole vajalik sisse kanda, valla ÜP täpsustab neid.</p>
<p>9. Lk 61 Punkt 5.4.5.3. Ettepanek täpsustada, et arvestuslik raadamine 1 ha ulatuses peaks viitama raadamisele tuuliku jaluse ümber. Lisada juurde, et „tuulikute elektri, side ja juurdepääsuteede trasside rajamiseks vajaliku metsa raadamise pindalalist mahtu ei arvestata siin toodud pindala sisse,“ sest vastav maht sõltub asukoha spetsiifikast.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>10. Lk 61 Punkt 5.4.5.3 (6). Palume selgitada, millest on tingitud 300 m kõrguse määramine elektrituulikute jaoks alajaotuses „Tingimused tööstuslike elektrituulikute kavandamiseks“ punkt 6? Ettepanek mitte fikseerida kõrguseid nii pikaajalises ja strateegilises dokumendis nagu seda on üldplaneering. Ettepanek sõnastada</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Selgitame, et 300 m on sätestatud üldreeglina (st mitte absoluutse tingimuse ega piiranguna), et anda ÜP avalikus protsessis osalejatele ja mõjude hindajatele arusaam kõrguslikust suurusjärgust.</p>

<p>järgnevalt: „, tuulikute tipukõrgust arvestatakse absoluutse kõrgusena. Tuulikute kõrgus määratakse igakordselt lähtuvalt Kaitseministeeriumi lähtetingimustest ning uuringute ja detailse planeerimise protsessi tulemustest.</p>	
<p>11. Lk 61 Punkt 5.4.5.3 (8). Ettepanek lisada alajaotuse „Tingimused tööstuslike elekrituulikute kavandamiseks“ punkti 8 võimalus kasu määramiseks kokkuleppel arendajaga, sest vajalike õigusaktide väljatöötamine on veel algusjärgus. Ettepanek sõnastada nimetatud punkt järgmiselt: „kohalik omavalitsus ja lähiala elanik peavad saada tuulepargi püstimisest kasu. Kasu miinimummäärad määratakse õigusaktide alusel või kokkuleppel arendajaga.“</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>12. Lk 62 Punkt 5.4.6. Mainida peatükis „Elektrivõrk“ ka algatamisel olevat riigi eriplaneeringut, millega kavandatakse Liivi lahe meretuulepargi elektrikaabli planeerimist ning mille ühe võimaliku lahendusena kaalutakse ühenduse rajamist Kilingi-Nõmme 330 kV alajaama.</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Tegemist on antud hetke teadmiseiga, mis ei anna ÜP-le sisulist lisaväärtust.</p>

Ettepanek 20, Riigimetsa Majandamise Keskus (ettepaneku kiri nr 7-1/1-47 registreeritud, 21.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>RMK on seisukohal, et Saarde valla üldplaneering ja keskkonnamõju strateegiline hindamine peab võimaldama RMK põhiülesannete täitmist ja erinevad riigi maale seatavad maakasutuse või metsade majandamise piirangud peavad olema neis dokumentides kajastatud ja põhjendatud. RMK on tutvunud esitatud materjaliga ja teeb alljärgneva ettepaneku. Üldplaneeringus, sh. selle seletuskirjas soovime märkida RMK poolt majandatavate metsade osas, et lubatud on kõik raieliigid, kusjuures detailed kavad puhke- ja virgestusmaade, väärtuslike maastike ja asula või ehitise kaitseks õhusaaste, müra, tugeva tuule või lumetuisu eest või tuleohu vähendamiseks või metsatulekahju leviku</p>	<p>Ettepanekutega on juba arvestatud. Selgitame, et ÜP ei takista RMK põhiülesannete täitmist ega keela ära erinevate raiete tegemist. Detailsete kavade koostamisel on lisaks koostööle kohaliku omavalitsusega siiski oluline ka koostöö kohaliku kogukonnaga. Teadaolevalt sisaldab ka MS-s asustusüksuse lähedal asuva metsa majandamise korral kohaliku kogukonna kaasamise sätet, mis tähendab, et otsuseid tehakse koos nendega, keda need otsused mõjutavad ning nendega arvestades. Erinevaid osapooli rahuldava otsuseni saab jõuda läbi koostöö. Seega peame</p>

tõkestamiseks määratud aladel kasvavate metsade majandamiseks ja uuendamiseks koostatakse koostöös kohaliku omavalitsusega, arvestades metsade olemit, nende kasvutingimusi, vanuselist jagunemist, koosseisu pikemas perspektiivis.	põhjendatuks, et kohaliku kogukonna jaoks oluliste puhkemetsade osas, mis on RMK majandada, toimub detailsete kavade koostamine koostöös kohaliku omavalitsuse ja kogukonnaga.
--	--

Ettepanek 21, Keskkonnaamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-47, registreeritud 25.01.2022)

<u>Ettepaneku sisu:</u>	<u>Seisukoht:</u>
<p>I Looduskaitse</p> <p>1.1 ÜP peatükis 5.1.2. punktis 9 on öeldud: „<i>Väärtuslike, Natura 2000 võrgustiku kuuluvate märgalade kuivendamine on keelatud, välja arvatud juhtudel, kui alale on antud kaevandamise luba</i>“. Palume lauset korrigeerida, Natura 2000 võrgustikku kuuluvatele aladele üldreeglina ei anta maavara kaevandamise lubasid.</p>	Ettepanekuga arvestatakse.
<p>1.2 ÜP peatükis 5.2.1. (tingimused, mida tuleb arvestada arendustegevuse kattumisel kaitstavate loodusobjektidega) palume parandada sõnastust. Ebasoodne mõju nii kaitstavale loodusobjektile kui ka Natura 2000 alale tuleb välistada ka juhul kui arendustegevus asub kaitstava loodusobjekti või Natura 2000 ala läheduses.</p>	Ettepanekuga arvestatakse.
<p>1.3 ÜP peatükk 5.2.1. alapunkt 2.1 ja KSH aruande peatükk 4.1.2 järeldustes on öeldud, et kergliiklustee kavandamisel näidatud perspektiivses asukohas (olemasoleva kõrvalmaanteega nr 19344 Surju-Saunametsa paralleelselt) üle Reiu jõe loodusala on vaja projekti etapis läbi viia Natura hindamine vajalikus täpsusastmes ning vajadusel rakendada projektlahenduse osas leevendavaid meetmeid, mis välistavad ebasoodsa mõju ala kaitse-eesmärkidele. Kergliiklustee kavandamise mõjusid on KSH aruandes prognoositud, kuid ei ole asjakohaselt hinnatud ning eeldatavaid mõjusid ei ole välistatud. Keskkonnaamet esitatud käsitlusega ei nõustu. Üldplaneeringuga perspektiivse kergliiklustee kavandamine ilma mõjusid asjakohaselt hindamata ei ole lubatud arvestades Natura hindamise juhendmaterjale. Asjakohast hindamist ei pea tegema üksnes juhul, kui igasugune oluline mõju Natura 2000 aladele ehk ebasoodne mõju kaitse-eesmärkidele on välistatud. Keskkonnaameti hinnangul kergliiklustee kavandamine üle Reiu jõe tuleb lahendada selliselt, et veesiseseid töid ei tehta (tugisambaid, kaldakindlustust vms) ja töödega ei tohi kaasneda settekoormuse suurenemine jões. Sellisel juhul ei ole eeldada mõju Reiu jõe loodusala kaitse-eesmärkidele.</p>	Ettepanekuga arvestatakse ja seatakse KeA poolt välja toodud meetmed Natura hindamisse.
<p>1.4 ÜP peatükk 5.2.1. alapunkt 1. Palume täiendada, et kaitstaval loodusobjektil kavandatav tegevus (ehitiste</p>	Ettepanekuga arvestatakse.

<p>püstitamine, matkaradade rajamine vms) on võimalik vaid juhul, kui see ei too kaitstavatele loodusobjektidele kaasa olulist ebasoodsat mõju ja saadakse nõusolek vastavalt looduskaitseseadusele või kaitse-eeskirjale kaitseala valitsejalt.</p>	
<p>1.5 ÜP peatükis 5.2.2. on kirjeldatud rohelise võrgustiku olemust ning tingimusi rohelise võrgustiku toimimise tagamiseks. Peatükis ei ole esitatud rohelise võrgustiku tugiala ja koridore definitsioone ning selgitatud nende funktsioone. Tugialade ja koridoride ruumikujud on planeeringus eristatud, kuid loobutud on tugialade hierarhilisest liigitumisest, mis ei ole mõistlik. Tugialade hierarhiast (olulisusest rohelise võrgustiku süsteemis) lähtumine võimaldab kõige paremini tagada rohelise võrgustikku toimimist ja objektiivselt tingimustega arvestamist.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse osalisel. Mõisted lisatakse. Leiame, et erinevate tasandite ning spetsiifiliste tingimuste määramine on asjakohane siis, kui see on ka sisuliselt vajalik RV toimimiseks. Antud juhul seda vajalikuks ei ole peetud, kuna KSH hinnangul on RV toimiv ja seatud tingimused piisavad.</p>
<p>1.6 ÜP peatükk 5.2.2. Tingimused rohelise võrgustiku toimivuse tagamiseks punktis 2 ja punktis 6 ei ole kooskõlas. 50 meetri laiune koridor sobib eeldatavalt ainult metskitsest väiksematele metsloomadele vabalt liikumiseks, mistõttu sisuliselt on tegemist rohelise võrgustiku koridori läbilõikamisega. Koridoride laius sõltub millise hierarhilise tasandi tugialasid ühendatakse, milliste liikide liikumiste jaoks need on mõeldud. Näiteks kui koridori põhifunktsiooniks on kahe suurulukite refuugiumi vahelise rändekoridorina toimimine (sh ka metsasisestele elupaikadele spetsialiseerunud inimpeglikele ning aeglaselt levivatele liikidele) siis on koridori laius vähemalt 500 meetrit. Pärnu maakonnaplaneeringuga on rohelise võrgustiku koridoride keskmiseks laiuseks sõltuvalt rohelise võrgustiku tasandist ja koridori eesmärgiks määratud 250 m kuni 2 km.</p>	<p>ÜP tingimusi korrigeeritakse nii, et looduslike alade osatähtsus ei tohi langeda koridorides alla 70% koridori keskmisest läbimõõdust.</p>
<p>1.8 ÜP peatükis 5.2.2. punktis 13 on öeldud, et Rail Baltic raudtee rajamisel tuleb ehitada välja ulukiläbipääsud (ökoduktid ja loomade läbipääsuvõimalused raudtee ristumisel veekogudega). Rohevõrgustiku sidususe ja ulukiläbipääsude toimivuse tagamisega tuleb arvestada taristu edasisel planeerimisel ning arendustegevuse kavandamisel. Saarde valla lõigus on käimas Pärnu maakonnaplaneeringu „Rail Baltic raudtee trassi koridori asukohta määramine“ uuendamise protsess. Maakonnaplaneeringu uuendamise esialgsete tulemuste selgudes tuleb ÜP-sse kanda Rail Baltic trassikoridor koos ökoduktide jt kaasnevate ehitiste asukohtadega. Ökoduktide asukohas ja lähiümbruses (vähemalt 500 m raadiuses) tuleb üldplaneeringuga seada tingimused maakasutusele ökoduktide läbipääsude toimimiseks. Ökoduktide asukohad peavad olema sidusad valla rohelise</p>	<p>RAM-i poolt 19.01.2022 korraldatud töökoosolekul tutvustati eelistatud trassivarianti, millele koostatakse MPL-gu eskiislahendus. Selgitame, et ÜP-s oli seni kajastatud riigikohtu poolt kehtetuks tunnistatud RB trassi koridori, kuna ÜP eelnõu koostamise ajaks eelistus puudus. RB trassi asukohta korrigeeritakse, kui riiklikul tasandil on otsus, millise trassi variandiga MPL eskiislahenduse koostamisel edasi minnakse. Otsusele tuginedes täpsustatakse nii RB</p>

<p>võrgustiku teiste osadega. Palume antud küsimuses konsulteerida ka Rail Baltic Estonia OÜ-ga.</p>	<p>trassi koridori asukohta ÜP-s kui seotud teemasid, sh ökoduktid ja RV.</p>
<p>1.9 ÜP peatükis 5.2.2. alapunktis 9 on öeldud: „<i>Võimalusel vältida uute karjäärade rajamist (sh olemasolevate laiendamist) roheline võrgustiku alale. Juhul, kui karjääri rajamine on möödapääsmatu, tuleb enne kaevandama asumist kavandada roheline võrgustiku asenduskoridor või -ala, et sidusus säiliks</i>“. Palume täpsustada ja selgitada, kuidas see võiks praktikas toimuda.</p>	<p>Selgitame, et vastav tingimus tulenes MPL-st. Tingimus SK-st eemaldatakse, kuna leevendusmeetmete rakendamise tingimus juba sisaldub SK-s (kui nimetatud aladel on kaevandamine vältimatult vajalik, tuleb rakendada meetmeid, et kaasnevad mõjud oleksid leevendatud ja minimaalsed).</p>
<p>1.10 ÜP peatükis 5.2.4. joonisel on Surju külas määratud elamumaa juhtotstarve ka ehituskeeluvöõndisse (edaspidi ka EKV). Palume lisada seletuskirja selgitus, et juhtotstarbe määramine ei tekita ootust ehitusõiguse saamiseks ehituskeeluvöõndisse või ehituskeeluvöõndi osas jätta ehitusõigust sisaldav juhtotstarve määramata.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse. Lisatakse SK täpsustus, et juhtotstarbe määramine ei tekita ootust ehitusõiguse saamiseks ehituskeeluvöõndisse, lähtuda tuleb LKS-st.</p>
<p>1.11 ÜP peatükk 5.2.4.4. (Kalda ehituskeeluvöõndi vähendamine Veski kinnistul). Juhime tähelepanu, et Veski kinnistul ulatub taotletav ehituskeeluvöõndi vähendamine ka kõrvalolevale kinnistule. Lisaks, kuna LKS § 38 lg 4 p 1 ei laiene ehituskeeld hajaasustuses olemasoleva elamu õuemaale ehitatavale uuele ehitisele, mis ei jää veekaitsevöõndisse, siis taotletakse ehituskeeluvöõndi vähendamist Veski kinnistul olemasoleva õueala peal ka 20 meetrini, kuigi seal saab ehitada 10 meetrini veekogust (veekaitsevöõndini). Palume lisada põhjendused, miks avalikust huvist lähtuvalt on vajalik seal üldkehtivale normile erand teha.</p>	<p>Nõustume, et kuna õueala ja olemasolev hoonestus katastriüksusel on olemas, ei ole ehituskeeluvöõndi vähendamise taotlus asjakohane.</p>
<p>1.12 ÜP peatükk 5.2.4.4. (Kalda ehituskeeluvöõndi vähendamine Sepa kinnistul). Palume lisada põhjendused, miks avalikust huvist lähtuvalt on vajalik seal üldkehtivale normile erand teha.</p>	<p>Ettepaneku sisu jääb ebaselgeks. Nimetatud kinnistul olemasolev hoonestus puudub. Ehituskeeluvöõndi vähendamist taotletakse endise talukoha taastamiseks. LKS puudub säte, justkui võib ehituskeeluvöõndi vähendamist taotleda üksnes avalikust huvist lähtuvalt.</p>
<p>1.13 ÜP peatükk 5.2.4.4. Kohalikud omavalitsused võivad viia uue üldplaneeringu koostamise raames läbi varasemate planeeringutega antud EKV vähendamise kaardistamise, millega kehtestuksid varasemate EKV vähendamiste nõusolekud ja need kanduksid uude planeeringusse. Seega tuleb EKV vähendamise</p>	<p>Selgitame, et kehtivate ÜP-ga (Saarde valla üldplaneering ja Surju valla üldplaneering) ehituskeeluvöõndit vähendatud ei ole.</p>

<p>kaardistamisel (joonisel) ning seletuskirjas või lisa kujutada/loetleda varasemad EKV vähendamised. Üldplaneeringu tööprotsessi ja/või kooskõlastamise käigus annab Keskkonnaamet seisukoha, kas varasemad EKV vähendamised jäävad kehtima ja nendega võib uue ÜP puhul arvestada (kui olud on muutunud, siis võib erandjuhul olla vajalik uus EKV vähendamise kaalumine). Juhul kui koostatava üldplaneeringu raames ei viida läbi EKV kaardistamist ja/või ei tooda välja veekogusid, kus eelmiste planeeringutega on EKV-d vähendatud, siis automaatselt varasemad nõusolekud EKV vähendamiseks uude planeeringusse üle ei кандu.</p>	
<p>1.14 ÜP peatükk 5.4.5.3. Palume arvesse võtta, et ka väiketuulikud võivad kaitstavate loodusobjektide läheduses avaldada negatiivset mõju, mistõttu tuleb väiketuuliku kavandamisel koostööd teha ka Keskkonnaametiga.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, täiendus lisatakse SK.</p>
<p>1.15 ÜP peatükis 5.4.5.3. on öeldud, et planeeringuga nähakse ette põhimõtteliselt sobivad alad tuuleenergia arendamiseks. Põhimõtteliselt sobivate alade väljaselgitamiseks viidi planeeringu koostamisel läbi välistavatel teguritel põhinev ruumianalüüs. 28.06.2021 edastas Keskkonnaamet omavalitsustele ja konsultantidele omapoolsed soovitusel tuuleparkide planeerimiseks ja puhvrid, mille puhul tuleb eeldada tuulepargi rajamisel liigi pesitsusalale või elupaigale või kaitstavale alale negatiivse mõju avaldumist. Tegemist on parimal olemasoleval teabel põhineva soovitusel, mis lähtub tuuleparkide poolt potentsiaalselt mõjutatud elustikurühmade käitumuslikust iseloomust ning liigirühmade ohustatusest (st mitte pelgalt kuuluvusest teatud kaitsekategooriasse), mille järgimine üldisel tasemel planeeringuid koostades võimaldab minimeerida negatiivse mõju elustikule. Saarde ÜP ruumialalüüsi tulemusena selgunud võimalikud sobivad alad kattuvad suures osas Keskkonnaameti soovitatud puhvritega, kus ala arendamise võimalikkus tuleks välja selgitada täiendavate uuringute tulemusena. Keskkonnaameti hinnangul, juhul, kui on tegemist Natura ala kaitse-eesmärke mõjutava tegevusega (st tegevusega, mille ebasoodne mõju eesmärkidele ei ole Natura asjakohase hindamise tulemusena välistatud), siis ei saa negatiivset mõju aktsepteerida ja ka puhveralasse on tuulepargi rajamine seega välistatud. Muudel juhtudel ei saa Keskkonnaameti väljapakutud puhvrite ulatuses ilma täpsema analüüsita järeldada, et negatiivne mõju kaitsealadele või bioloogilisele mitmekesisusele puudub. Esmalt tuleks teostada kameraalne analüüs (sh arvestada liigi jaoks vajalikke toitumislasiid ja rändekoridore) ning</p>	<p>Selgitame, et tuuleenergia ja tuuleparkide kui ORME asukohtade määramise teema ÜP-s veel täpsustub. Lõplikud seisukohad ja ORME käsitlus ÜP-s selgub pärast eelnõu arutelusid (orianteeruvalt märts-aprill). Hetkeseisukoht on, et ÜP määrab ORME asukohad, kuid arvestatakse ka KeA seisukohaga. See tähendab, et uurimist vajavad alad tõenäoliselt ÜP-st eemaldatakse. ÜP raames ei ole erialaekspertide kaasamine ja vastavate uuringute läbiviimine ajaressurssi arvestades võimalik. Tuuleparkide rajamise võimalusi kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni saab kaaluda ja hinnata eriplaneeringu(te) raames eriplaneeringu(te) käigus läbiviidavate uuringute alusel. Kasutatud infokihte uuendatakse.</p>

<p>selle tulemuste põhjal otsustada, millised andmed on olemas, millised puudu, seega millised täiendavad uuringud või inventuurid on vajalikud. Kameraalse analüüsi ning täiendavate uuringute vajaduse väljaselgitamise peab linnustiku ja käsitiivaliste osas teostama erialaekspert (linnustiku osas sõltuvalt mõjutavast liigist nt MTÜ Eesti Ornitoloogiühingu ja/või MTÜ Kotkaklubi liige). Üldplaneeringus on võimalik tuuleenergeetika ala kavandada kaitstavate loodusobjektide puhvertsooni juhul, kui on põhimõtteline veendumus, et ala on tuuleenergia arendamiseks vähemalt osaliselt kasutatav.</p> <p>Tuuleenergia arendamiseks sobivate alade ja põhimõtteliselt sobivate alade väljaselgitamiseks tuleb kasutada ajakohast infot Keskkonnaregistris, hetkel on arvestamata uuemad püsielupaigad ja liikide leiukohad. Samuti on ebaühtlaselt käsitletud riigi maal asuvaid vääriselupaiku, mille kaitse on kohustuslik. Keskkonnaameti detailsemad märkused tuuleenergeetika alade kaupa on esitatud kaardikihtidel, mis on antud kirja lisas.</p>	
<p>1.16 ÜP peatükk 5.4.5.3. Saarde valla lääneosas tuleb arvesse võtta tuuleparkide arendusalade ja teiste taristuobjektide eeldatavaid koosmõjusid. Tuuleparke ei saa kavandada Rail Balticu (edaspidi RB) raudteeprojekti leevendus- või heastamismeetmete (nt RB ökoduktid, kaitsealuste liikide kompensatsioonialad jne) aladele või lähedusse, sest see minimeerib meetmete rakendamise efektiivsuse ning tekitab täiendavaid negatiivseid koosmõjusid. Saarde ÜP-s kattuvad mitmed tuuleenergeetika alad RB ökoduktidega, asuvad ökoduktide piiranguvööndis või roheline võrgustiku osades, mis on vajalikud ühenduskohad ökoduktide ja roheline võrgustiku vahel.</p>	<p>RAM-i poolt 19.01.2022 korraldatud töökoosolekul tutvustati eelistatud trassivarianti, millele koostatakse MPL-gu uuendamisel eskiislahendus. Selgitame, et ÜP-s oli seni kajastatud riigikohtu poolt kehtetuks tunnistatud RB trassi koridori, kuna ÜP eelnõu koostamise ajaks eelistus puudus. Nõustume, et RB trassi asukohta tuleb korrigeerida ja seoses sellega täpsustada ka seotud teemasid. Korrektuurid viiakse sisse, kui on teada riiklikul tasandil otsus, millise trassi variandiga MPL eskiislahenduse koostamisel edasi minnakse. Otsusele tuginedes täpsustatakse nii RB trassi koridori asukohta ÜP-s kui seotud teemasid – RV, ökoduktid, kohalikud peatused, tuuleparkide (ORME) asukohad jne.</p>
<p>1.17 ÜP peatükk 5.4.5.3. Peame vajalikuks üldplaneeringu koostamisel kasutada ka üle-eestilise maismaalinnustiku</p>	<p>Ettepanekuga ei arvestata. Kuna üleriigilise uuringu</p>

analüüsi tulemusi (koostaja: Eesti Ornitoloogiaühing). Analüüsis esitatakse laiapõhjalisem teave maismaa linnustikust (peamised rändeteed, ööbimis-(puhke-) ja toitumisalad), mis peaks aitama paremini planeerida potentsiaalseid tuuleenergiaks sobivaid maismaa-alasid. Üleriigilise uuringu vahearuanne valmib tõenäoliselt 2022. aasta märtsis.	tulemused selguvad sügiseks, ei ole võimalik nendega arvestada.
1.18 ÜP peatükk 5.4.5.3. punkt 10.1 Saarde vallas ei ole asjakohane välja selgitada mõju lendoravale.	Ettepanekuga arvestatakse.
1.19 ÜP seletuskirjas ja maakasutusplaanil on viidatud EELISele, korrektne on viidata Keskkonnaregistrile.	Ettepanekuga arvestatakse.
1.20 KSH aruande peatükis 4.1.1 on öeldud: <i>Arvestades, et Saarde valla puhul ei ole roheline võrgustiku toimimise osas kriitilisi konflikte ja ka ÜP rakendumine ei too kaasa olemasoleva olukorraga võrreldes märkimisväärset muutust (v.a tuuleenergeetika arendusalad, mis selguvad lõplikult ÜP põhilahenduse staadiumis), ei saa mõju rohelsele võrgule lugeda oluliseks ja üldplaneeringu tasemel leevendavate meetmete ning täiendavate kasutustingimuste seadmine ei ole vajalik.</i> Arvestades, et enamik tuuleenergeetika alasid asub kohaselt roheline võrgustiku tuumalades ja koridorides, tuleb tuuleenergeetika arendusalade selgudes hinnata kumulatiivseid mõjusid roheline võrgustiku sidususele ja funktsioonide säilimisele.	Ettepanekuga arvestatakse.
1.21 KSH aruande ptk 4.1.2 tabelis 4 on käsitlemata ÜP-ga kavandatud perspektiivsete tuletõrje veevõtukohtade rajamine Reiu jõe kaldale, millega on planeeritud veevõtt Reiu jõe loodusalt. Ehitustegevusega võib suurenda sette kanne Reiu jõkke, millest avalduvat mõju loodusala kaitse-eesmärkidele peab vältima või leevendama.	Tähelepanekuga arvestatakse, KSH aruannet täpsustatakse.
1.22 KSH aruanne peatükk 4.1.3 lk 26 teine lõik. KSH väljatöötamise kavatsuse (edaspidi VTK) dokumendis on nimekiri 2019 a seisuga ja siin on toodud 2021. aasta oktoobri seisuga VTK-s esitatud tabel ja joonis ei lähe aruandes kirjeldatuga kokku. Lisaks on VTK-s öeldud, et täpsemalt käsitletakse kaitstavaid loodusobjekte ja vääriselupaikasid KSH aruandes. Palume lisada KSH aruandesse kaitstavate alade nimekiri, nagu on lisatud Natura alade nimekiri (seejuures soovitage nimetada ka Vabariigi Valitsuse määruse, millega ala kaitsekord ja kaitse-eesmärk on kehtestatud, number ja vastuvõtmise kuupäev).	Ettepanekuga ei arvestata. Leiame, et kaitstavate alade nimekirja esitamine KSH aruandes ei ole sisuliselt põhjendatud. KSH-s antakse VTK-ga võrreldes ajakohane ülevaade kaitstavate alade koguarvust ning mõju hindamisel käsitletakse ÜP lahenduse ja avalduva mõju kontekstis asjakohaseid konkreetseid kaitsealasid ja objekte.
1.23 KSH aruande peatükk 4.1.3 lk 26 kolmas lõik. Palume üle kontrollida projekteeritavad alad, lisada ka projekteeritavad üksikobjektid ja hoiualad.	Ettepanekuga arvestatakse.

<p>1.24 KSH aruande peatükis 4.1.3, lk 27 joonisel on endiselt Rannametsa jõe lammimets ja puudu on projekteeritavad üksikobjektid. Palume joonist uuendada.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>II Maavarad</p> <p>2.1 ÜP peatükk 4.17. punkt 9 Viitamine, et turbamaardlate kasutuselevõtmisel arvestada „Pärnumaa turbavarude arengukava (aastani 2030)“ suunistega, ei ole enam asjakohane. Turba kaevandamiseks on lubatud kaevandamisluba taotleda üksnes kaevandamisega rikutud ja mahajäetud turbaalade nimekirja või kaevandamiseks sobivate turbaalade nimekirja kantud alal või maardlal7. Turba kaevandamist piirab endiselt turba kasutuse maakondlik aastamäär.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, viide eemaldatakse.</p>
<p>2.2 ÜP peatüki 4.17. punkt 11 tuleks sõnastada järgmiselt: „Maardlate kasutuselevõtul või maardlas uute karjäärade rajamisel tuleb enne maavara kaevandamise lubamist selgitada välja keskkonnamõju võimalik ulatus (vajadusel keskkonnamõju hindamine; müra, tolmu mõõtmine või modelleerimine, hüdrogeoloogilised uuringud jne) ning rakendada asjakohased meetmed kaasnevate keskkonnamõjude vältimiseks või leevendamiseks. Mõjude hindamisel tuleb arvesse võtta ka materjali väljaveoga seotud mõjusid ning kumulatiivseid mõjusid“.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse.</p>
<p>III Välisõhk</p> <p>3.1 ÜP peatükis 5.5.2. ja KSH aruande peatükis 4.5.1.4. on tuulikute osas kirjutatud: „...samuti võib kokkulepete saavutamise korral teoreetiliselt ka loobuda välisõhu normi tagamisest (nt kui maaomanik on huvitatud enda maale tuulikute paigutamisest ja aktsepteerib kaasnevaid mõjusid).“Juhime tähelepanu, et välisõhus leviva müra normtasemed kuuluvad keskkonna kvaliteedi piirväärtuste hulka. Keskkonnaseadustiku üldosa seaduse § 7 lg 3 sätestab, et keskkonna kvaliteedi piirväärtusi ei tohi inimese tervise ja keskkonna kaitsmise huvides ületada. Atmosfääriõhu kaitse seaduse (edaspidi AÕKS) § 56 lg 3 alusel tagab planeeringust huvitatud isik, et müra sihtväärtust ei ületata. AÕKS § 59 kohaselt tagab müraallika valdaja, et tema müraallika territooriumilt ei levi normtasel ületavat müra. Seega on seadusest tulenevalt kohustus tagada müraallikast mõjutatud maa-alal müra normtasemed vastavalt maakasutuse juhtotstarbele määratud müra normtaseme kategoriale. Kui tuulikute rajamisel soovitakse mõjutatavatel maa-aladel leebemaid müra piir-ja sihtväärtusi, tuleks muuta selle maa-ala maakasutuse juhtotstarvet.</p>	<p>Ettepanekuga arvestatakse, KSH aruandest täpsustatakse. ORME asukohtade väljaselgitamisel rakendatakse 1 km puhverala kriteeriumi, mis on üldjuhul piisav vahemaa ka müra normväärtuste tagamiseks. KSH aruandes tuuakse hinnang, et müra aspektist tulenevalt võib maaomanikuga kokkuleppel tuulikuid rajada ka eluhoonetele lähemale kui 1 km, kuid ka sel juhul on soovitatav lähtuda asjakohaste müra normväärtuste tagamisest (samal võib esineda ka situatsioone, kus maaomanik on huvitatud enda maale tuulikute paigutamisest ja aktsepteerib kaasnevaid mõjusid). Kas vastav hinnang (et maaomanikuga nõusolekul võib elektrituuliku paigutada</p>

	elamule lähemale kui 1 km) ka ÜP-s tingimusena kajastub, selgub pärast eelnõu arutelusid.
3.2 ÜP peatükis 5.5.2. on toodud müra normtasemetega kategooriad vastavalt üldplaneeringu maakasutuse juhtotstarbele. Iga kategooria puhul on välja toodud vastavad müra sihtväärtused. Kuna üldplaneeringu alal on ka juba olemasolevaid müratundlike alasid, kus kehtivad müra piirväärtused, on selguse huvides müra kategooriate juures asjakohane märkida ära ka vastavad müra piirväärtused.	Ettepanekuga ei arvestata. Kuna KSH aruandes on nii sihtkui piirväärtused toodud, siis sihtväärtused SK-st eemaldatakse. SK lisatakse viide KSH aruandele.
3.3 Tööstus- ja tootmisalade juures tuleks täpsustada, millise keskkonnamõjuga (sh. müra, välisõhusaaste, sh. lõhn, valgusreostus, jäätmete jne) objekte soovitakse näha sellel alal.	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt. ÜP on strateegiline arengudokument, mis planeerib maakasutust pikas perspektiivis. Elluviimine sõltub suuresti arendushuvist, -vajadustest ja kogukonna aktiivsusest. ÜP-s ei ole seega otstarbekas maa-alade lõikes lubatud tegevusi täpsemalt kirjeldada.
3.4 Saarde valla ÜP kohaselt asub mitmel pool äri- ja tootmisalade elamumaa kõrval. Juhime tähelepanu, et olemasolevate või uute tootmisalade piirnevate elamumaa-aladega võib suure tõenäosusega põhjustada hilisema konfliktolukorra, sest paljude tööstus- või tootmisalade tegevustega (sh. soojatootmine) kaasneb keskkonnanähtused (nt. lõhn, müra, tolmu, muu õhusaaste jne). Elamumaa-aladega piirnevate tootmisalade tegevused tuleks korraldada selliselt, et kaasnevad keskkonnanähtused ei leviks elamumaa-aladele ja muudele tundlikele aladele. Tööstus/tootmine, mis on eeldatavalt suurema mõjuga, tuleks planeerida tiheasustusest piisavalt eemale (piisav vahemaa selgitada välja KSH käigus). Mõistlik oleks teha vahet suurema ja väiksema heitega/keskkonnanähtustega tööstusel/tootmisel/tegevusel ning need planeeringus ära defineerida koos neile rakenduvate üldiste reeglitega (st. kus saab sellist tegevust teha, kus ei saa). Võimalusel kasutada väiksema heitega/keskkonnanähtustega ala puhveralana suurema heitega/keskkonnanähtustega ala ja elanike/laiema üldsuse poolt igapäevaselt kasutatavate alade vahel. Pargid, terviserajad ja muud sellised rekreatsiooniks mõeldud alad ei sobi kindlasti sellisteks puhveraladeks. Nende tootmis- ja ärimaa-alade puhul, mis piirnevad elamumaa-aladega, on soovituslik muretekitavad tegevused teostada elamumaa-alade suhtes teisel pool tootmisalade, et suunata müra pigem tootmisalade sisse. Muretekitavad tehnoseadmed, ventilatsioonivad jms süsteemid tootmis- ja ärihoonetel, mille krundid piirnevad elamumaa-aladega või teiste müratundlike otstarbega kinnistutega, tuleks paigutada suunaga elamumaa-aladest eemale, tootmisalade sisse.	Kuid nõustume, et tingimusi saab/tuleks veel täpsustada (kui tööstus/tootmine piirneb tundlike aladega või on tegemist eeldatavalt suurema mõjuga tegevusega).
3.5 Kui suured peaksid olema puhveralad, mis tagaks, et elukeskkonnakvaliteet ei langeks olukorras, kus lisaks	Ettepanekuga arvestatakse, SK tingimuste osa täpsustatakse.

<p>õigusaktides toodud piirväärtustele, soovib kogukond/ühiskond tüüpiliselt nõ. ekstra kaitset. Kui ruumi puhveraladeks pole, tuleks eelnevalt välja selgitada või seada kohustus välja selgitada, kas eksisteerivad muud meetmed keskkonnamõju efektiivselt leevendamiseks/vähendamiseks.</p>	
<p>3.6 ÜP peatükis 4.5. on öeldud: „Uute tootmisalade paigutamisel kõrvuti elamute ja ühiskondlike hoonetega tuleb kaaluda haljaspuhvri rajamise vajadust tootmisala ja tundliku ala vahele. Haljaspuhvri vajadust hinnata üksikjuhtumi põhiselt, tulenevalt tootmistegevuse iseloomust ja asukohast naaberalade suhtes. Haljaspuhvrite rajamisel arvestada, et haljastuse puhvertsoonina toimimiseks peab see üldjuhul olema okaspuid sisaldav segapuistu laiusega minimaalselt 30-50 m ning müra vähendava meetmena toimimiseks tuleks lisaks puudele istutada ka tihe põõsastik.“ Siinkohal tooks välja, et teatud keskkonnamõjude piiramisel/leevendamisel ei ole väikeses mahus kõrghaljastusel tõhusat efekti. Praktikas tuleb kombineerida kõrghaljastust koos läbimõeldud vahemaade ehk puhveralade suuruste leidmisega.</p>	<p>Võtame teadmiseks, vaatame tingimused veelkord üle.</p>
<p>IV Muu</p> <p>4.1 ÜP peatükis 3.3 on öeldud: „Päikesepargi ehitamiseks pindalaga üle 10000 m² võib kohalik omavalitsus nõuda detailplaneeringu koostamist (välja arvatud päikesepargi rajamine hajaasustusega alal jäätmaale või kasutusest välja langenud tootmisterritooriumile). Keskkonnamõju eelhinnang on vajalik läbi viia tööstuslikel päikeseparkidele hoolimata pargi pindalast“. Selgitamata on tööstusliku päikesepargi olemus. Kas see on iga park, mille tootlikkus ületab enda majapidamise tarbeks vajamineva elektrikoguse?</p>	<p>Tähelepanekuga arvestatakse. Sõnastust korrigeeritakse. Mõeldud on üldisesse elektrivõrku ühendavate päikeseparkide rajamist, kui teenindamist vajav hoonestus puudub ja eesmärk on elektrienergia müük võrku.</p>

Ettepanek 22, Muinsuskaitseamet (ettepaneku kiri nr 7-1/1-48, registreeritud 04.02.2022)

<p><u>Ettepaneku sisu:</u></p>	<p><u>Seisukoht:</u></p>
<p>1. KSH aruanne</p>	
<p>1.1. Lisada analüüs, milles hinnatakse Kamali küla lähedale kavandatud elektrituulikute arenduspiirkonna mõju kaunile veeteelõigule ning arheoloogiamälestisele (reg-nr 11796).</p>	<p>Vastuseks märgime, et tuuleenergeetika arendusalade käsitus vaadatakse planeerimisettepaneku täpsustamise raames üle. Teie ettepanekut kaalutakse selle tegevuse raames.</p>
<p>1.2. lisada analüüs, milles hinnatakse Saarde kalmistu lähedale kavandatava tootmismaa mõju kalmistule.</p>	<p>Tegemist on valdavalt asulas välja kujunenud olukorraga, kuhu üldplaneering ei näe ette olulisi muudatusi. Objektipõhise analüüsi</p>

	tegemist ei peeta seetõttu põhjendatuks.
1.3. käsitleda ptk 4.4 mh ka looduslikke pühapaiku Lisa 1. Saarde valla looduslikud pühapaigad alusel.	Info lisatakse planeeringusse.
1.4. käsitleda ptk 4.4 ka avastamata arheoloogiapärandit ja arheoloogiaturundlike alasid vastavalt Lisa 2 Saarde valla arheoloogiapärand.	Ettepanekuga arvestatakse.
2. Üldplaneering	
2.1. soovitate kaaluda üldplaneeringu seletuskirja riikliku kultuuripärandi käsitluse järgneva info lisamist:	Ettepanekuga arvestatakse osaliselt.
2.1.1. Kultuurimälestised näitavad piirkonna ja kultuurmaastiku ajaloolist mitmekesisust, seetõttu tuleb edasises tegevuses (detailplaneeringu koostamisel, projekteerimistingimuste andmisel) lähtuda mälestisi säästvast põhimõttest ning arvestada nende kui olulise avaliku huviga.	2.1.1. SK täiendatakse. 2.1.2. SK täiendatakse, kui kaitsevööndi osas lisatakse viide registrile meetreid kajastamata. 2.1.3. SK täiendatakse.
2.1.2. Kinnismälestise kaitseks on kehtestatud kaitsevöönd, mille eesmärk on tagada mälestiste säilimine ajalooliselt väljakujunenud maastikustruktuuris ja mälestist väärivas keskkonnas. Kui õigusaktis ei ole määratud teisiti, siis on mälestise kaitsevöönd 50 m, tihedalt koos asuvatele mälestistele võib olla määratud ühine kaitsevöönd. Kui kinnismälestisele või kaitsevööndisse soovitakse ehitada või rajada teid, liine, trasse vm, tuleb kavandatav tegevus kooskõlastada Muinsuskaitseametiga.	2.1.4. Juba sisaldub tingimusena SK-s. MuKS-st lähtumine on mälestiste puhul kohustuslik ÜP-st sõltumata, seetõttu selle eraldi väljatoomine ei ole vajalik. 2.1.5. Ettepanek ei ole põhjendatud. MKA-l on võimalus kaaluda väärtusliku objekti mälestiseks tunnistamise menetluse algatamist juba varem. Nõue on omandit kitsendav ja ei ole põhjendatud. Juba mälestiseks tunnistamise ettepaneku saanud objekti lammutamise ja ümberehitamise küsimustesse MKA-i kaasamisega nõustume, vastav täiendus lisatakse SK-a.
2.1.3. Kultuurimälestiste ja nende piiranguvööndite aktuaalne seis kajastub kultuurimälestiste registris (register.muinas.ee) ja tuleb enne iga järgmist etappi (detailplaneeringu algatamine, projekteerimistingimuste andmine, ehitusloa andmine jms) registrist üle kontrollida.	2.1.6. Arheoloogia-tundlike alade infot planeeringus kajastatakse. Kindlasti lisatakse SK skeem, kus lisaks arheoloogiaturundlikele aladele kajastuvad ka arvel muistised, mis ei ole veel kaitse all. Selgitame, et kuna arheoloogiaturundlike alade kaardikiht on ajas muutuv (MKA-i poolt täpsustatav), ei ole see ÜP-ga kehtestatav, vaid informatiivne. Alad kajastatakse maakasutusplaanil seega taustainfo all. Täiendame ÜP-d, et planeerides arendustegevust ja/või ehitustöid/kaevetöid
2.1.4. Mälestistena riikliku kaitse all olevad hooned hoida võimalusel kasutuses või kasutusest väljas olevatele leida (uus) sobiv kasutusotstarve. Tagada ümbruse heakord ja vaadeldavus. Mälestisele suunatud tööde tegemisel lähtuda muinsuskaitseasutusest tulenevatest põhimõtetest ja nõuetest.	arheoloogiaturundlikel aladel, tuleb arheoloogilise kultuurikihi olemasolu võimalusega arvestada ja leiu puhul tuleb tegevustes lähtuda MuKS-st.
2.1.5. Riikliku kaitse all mitte olevate väärtuslike üksikobjektide nimekirja kuuluvate hoonete ja rajatiste lammutamise soovi korral teha koostööd Muinsuskaitseametiga eesmärgiga anda ametile võimalus kaaluda objekti mälestiseks tunnistamise menetluse algatamist. Samuti tuleb kaasata amet juba mälestiseks tunnistamise ettepaneku saanud objekti lammutamise ja ümberehitamise küsimustesse.	2.1.7. SK täiendatakse.
2.1.6. Lisaks riikliku kaitse all olevatele arheoloogiamälestistele ning teadaolevatele muististele ja leiukohtadele, mida ei ole jõutud kaitse alla võtta, on suur osa arheoloogiapärandist veel avastamata. Muinsuskaitseameti poolt tehtava arheoloogiaturundlike alade analüüsi abil on võimalik vähendada arheoloogiapärandi hävimise riski	

<p>ehitustegevust kavandatavates kohtades, kuid seni avastamata ja prognoosimata muistiseid võib välja tulla ka väljaspool mälestisi ja arheoloogiatundlikke alasid. Selle hävimise vältimiseks tuleb nii riigil kui ka kohalikul omavalitsusel tagada meetmed selle kaitseks (MuKS § 76 lg). Seetõttu tuleb:</p> <p>KMH kohustusega tegevuste kavandamisel kogu valla territooriumil (ka juhul kui KMH nõudest loobutakse) kooskõlastada alati eelnevalt Muinsuskaitseametiga arheoloogilise uuringu läbiviimise vajadus (alus: muinsuskaitseaduse § 31 lõige 3). Prognoositud arheoloogiatundlikel aladel tuleb kohalikul omavalitsusel küsida planeeringu või ehitise kavandamisel Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta, kui:</p> <ul style="list-style-type: none">• algatatakse detailplaneeringut;• kaevanduse või ehitiste alla jääva kaevatava ala pindala on suurem kui 500 m². <p>Lisaks tuleb nii üldplaneeringus esitatud arheoloogiatundlikel aladel kui ka mujal arheoloogiapärandi avastamisel tagada arheoloogiapärandi kaitseks muinsuskaitseaduses ette nähtud tegevused. Arheoloogiatundlikele aladele planeeringu või ehitise kavandamisel tuleb kohalikul omavalitsusel küsida Muinsuskaitseameti arvamust arheoloogilise uuringu läbiviimise vajaduse kohta. Kuna nimetatud info on ajas täienev, siis on võimalik, et tulevikus tuleb asjakohane info ka mõnest muust andmebaasist.</p> <p>2.1.7. Ajaloolise kalmistu laiendamisel tuleb arvestada kalmistuseaduse § 4 esitatud nõuetega, sh tuleb kalmistule ette näha vähemalt 50 meetri laiune vöönd kalmistu välispiirist. Sinna on keelatud rajada ehitisi ja planeerida maakasutust, mis võib põhjustada kalmistul müra, välja arvatud kalmistut teenindav rajatis.</p> <p>2.1.8. Looduslikud pühapaigad on olulise inimõjuta rahvapärismuistised ohverdamise, pühakspidamise, ravimise, usulise või rituaalse tegevusega seotud paigad või asjad. Need on olulised rahvapärismuistiskultuuri ning kohaliku identiteedi kandjad. Eesti looduslikud pühapaigad on üks huvitavamaid ja mitmekihilisemaid mälestiste liike – need on kohad, mis ühendavad endas nii materiaalseid kui ka vaimseid väärtuseid. Looduslikeks pühapaikadeks võivad olla metsad või puuderühmad, üksikud puud, allikad, jõed, ojad või erinevad maastikuvormid nagu kivid, künkad, orud ja pangad. Loodusliku pühapaiga peamiseks tunnuseks on suulise rahvapärismuistise olemasolu, mis kõneleb pühakspidamisest, ohvrite toomisest, palvetamisest ja ravitsemisest.</p> <p>Eestis olevatest looduslikest pühapaikadest on osa kas muinsus- või looduskaitse all, kuid enamik on kaardistamata</p>	<p>2.1.8. SK täiendatakse looduslike pühapaikade teemakäsitlusega.</p>
--	--

ning teave nende kohta ei ole alati kättesaadav maakasutuse muutuseid planeerivatele asutustele ning maaomanikele.	
2.2. soovitame seletuskirjas välja toodud XX sajandi objektid kanda kaardile või lisada seletuskirja nende täpne aadress	Ettepanekuga arvestatakse. SK lisatakse aadress.
2.3. lisada kergliiklusteede peatükki: kultuurimälestiste (soovitavalt ka mitte kaitse all oleva pärandkultuuri, arheoloogiaobjektide jms) lähedusse kavandatavate kergliiklusteede projekteerimisel teha koostööd Muinsuskaitseametiga;	Ettepanekuga arvestatakse. SK lisatakse, et kui kinnismälestisele või selle kaitsevööndisse soovitakse ehitada või rajada teid, liine, trasse vm, tuleb kavandatav tegevus MKA-ga kooskõlastada.
2.4. lisada päikeseenergia peatükki: kultuurimälestiste (soovitavalt ka mitte kaitse all oleva pärandkultuuri, arheoloogiaobjektide jms) lähedusse kavandatavate päikesepeakide projekteerimisel teha koostööd Muinsuskaitseametiga;	Sõnastus „läheduses“ on ebamäärane ja tingimuse rakendamist raskendav.
2.5. soovitame olulisemate ruumiliste vajaduste peatükki lisada ka kultuuripärandi kaitsmine ja väärtustamine;	Ettepanekuga arvestatakse.
2.6. lisada väärtusliku maastiku kasutustingimustesse: alale jäävate miljööväärtuslike hoonestusalade puhul lähtuda neile ptk 5.1.1. kehtestatud ehitustingimustest;	Ettepanekuga arvestatakse.
2.7. soovitame lisada Surju raudteejaama hoonete kompleksi väärtuslike üksikobjektide nimekirja;	Ettepanekuga arvestatakse.
2.8. lisada kaunite tee- ja veeteelõikude ning ilusa vaatega kohtade kasutustingimustesse: mitte rajada nende lähedusse või vaadete ette päikese- ja tuuleparke;	Ettepanekut kaalutakse. Tegemist on arvestatava piiranguga olukorras, kus kliimaeesmärkide täitmiseks on vaja leida lahendusi ka ÜP-s. Väljatoodud sõnastuses jääb mitmetimõistetavaks termin „läheduses“.
2.9. korrigeerida Kilingi-Nõmme kalmistu nimetuse õigeks: Saarde kalmistu;	Ettepanekuga arvestatakse.
2.10. korrigeerida maakasutusplaani mälestiste tähistust selliselt, et need oleksid kaardilt selgelt loetavad. Näiteks tähistada maa-alalised mälestised viirutusega.	Ettepanekuga arvestatakse.
2.11. soovitame kajastada ajaloolisi looduslike pühapaiku Saarde valla üldplaneeringus eraldi lõiguna peatükis „KULTUURIVÄÄRTUSLIKUD OBJEKTID“, et tõsta teadlikust ning tagada nende säilimine (Lisa 1. Saarde valla looduslikud pühapaigad). Riikliku kaitseta pühapaigad (Lisa 1 Tabel LPP 2) soovitame võtta kohaliku kaitse alla ja looduslikke pühapaiku peaks kuvama kaardil eraldi kihina.	Ettepanekuga arvestatakse.
2.12. lisada seletuskirja arheoloogia teema vastavalt Lisale 2. Joonisel esitada eraldi kihina arheoloogiamälestised, arvel muistised ja arheoloogiatundlikud alad. Lisa 3. Joonis arheoloogiamälestised ja arvel muistised, Lisa 4. Joonis arheoloogiatundlikud alad.	Ettepanekuga arvestatakse.